

keurig werk inlevert, waarin geen enkele fout blijft zitten.

Vergeet niet je naam, voornaam en volledig adres op de oplossing te schrijven.

Voor 10 oktober a.s. moeten de oplossingen binnen zijn bij de weled. heer J. Bulthuis, Rembrandtlaan 7, Veenendaal.

Horizontaal:

1. paardziekte (3); 4. dun weefsel (3); 7. zeevogel (3); 10. bloeiwijze (3); 11. oppervlaktemaat (3); 12. een hoeveelheid (3); 13. kruik (3); 15. dubbelstemmig gezang (3); 17. zure vloeistof (4); 20. deel van de melk (4); 22. voorzetsel (2); 23. deel van de mond (3); 25. militaire politie (2); 26. lid van het gezin (2); 27. vuurpijl (5); 29. voertuig (2); 31. ton (3); 32. om iets in te bergen (3); 34. afkorting (2); 35. bijwoord (2); 36. tak (3); 38. spoedig (3); 39. maangestalte (2); 41. trede (5); 43. zangnoot (2); 44. pers. voorn. woord (2); 46. voegwoord (3); 47. afkorting (2); 48. langwerpig rolletje (4); 50. tovervrouw (4); 52. zaadkorrel (3); 54. uitroep (3); 55. soort hert (3); 57. wasmiddel (3); 59. gedicht (3); 61. rijtuig (3); 62. dunne draad (3); 63. rivier in Utrecht (3).

Vertikaal:

1. larve (4); 2. afkorting (2); 3. deel van een boom (5); 4. zeef (3); 5. bijwoord (2); 6. slaapplek (3); 7. kleinste deel van een stof (5); 8. opbergplek (2); 9. val (4); 14. grote politieke partij (2); 16. oude

plaats uit de bijbel (2); 18. photootje voor projectietoestel (3); 19. loofboom (3); 21. familieid (3); 23. om mee te meten (3); 24. hoofddeksel (3); 26. tegengestelde van oorlog (5); 27. een gewas (5); 28. lekkerrij (5); 30. daar luister je graag naar (5); 31. tegengestelde van dichtbij (3); 33. groente (3); 37. om te graven (3); 38. een nog niet gepromoveerde (3); 40. koud (3); 42. loofboom (3); 43. deel van een huis (3); 45. metaal (5); 47. grote uli (5); 48. lichte stof (4); 49. zangnoot (2); 50. eershulve (2); 51. geluid (4); 53. insect (3); 54. zintuig (3); 56. afkorting (2); 58. gezinslid (2); 60. lidwoord (2).

In het vorige nummer stonden 8 zinnen met verborgen vogelnamen (zin 1-5) en plaatsnamen (zin 6, 7 en 8).

Je ziet ze nu zeker wel duidelijk zitten?

1. komt onze **naalster** niet even aanlopen?
2. Van het ene **end** van het dorp naar het andere is het 2 km.
3. Toch is **Freek** sterker dan ik dacht.
4. Nu opa 70 jaar is, wil hij niet meer **koetsier** worden.
5. 90 namen prijkten op de lijst. Er moesten nog 10 bij.
6. Maar **Va**, als U dat eens zo deed!
7. In de polder lopen meer rechte wegen dan **kromme**. Niemand houdt van de laatste.
8. Veel **burgemeesters** waren op het congres bijeen.

DE OUDE SCHUUR.

I.

Daar staat hij, de oude schuur.

Het is net, of hij droomt van een verleden. Zijn pakje is niet mool meer; het grauwe rieten dak ziet er haveloos uit en op sommige plaatsen zijn de gaten met plagen gedicht.

Eens was het een sterke en forse schuur. Maar de harde wind, regenbuien en hagelvlagen hebben het bouwwerk gebeukt en gebeten. Oud is de schuur geworden, oud met de tijd. De deur hangt scheef in de scharnieren en van de houten wanden zakt hier en daar een plank uit zijn stee.

Och wie bekommert zich om zo'n gehavend geval? Ver weg van de bewoonde

wereld staat hij. Stil, eenzaam en vergeten in de buurt van een drassige poel en midden in een uitgestrekt bos van wild opschietend kreupelhout.

Weinigen weten van zijn bestaan. De boswachter komt er hoogstens een keer of vier per jaar in die omgeving eens een kijkje nemen. Stropers komen er ook wel, maar die vertellen niets.

Eens was die omgeving niet zo stil en zo eenzaam. In de tijd van de tachtigjarige oorlog lag daar een rustig dorpje. Maar toen een wilde troep Spanjaarden al rovend en plunderend door het land trok en de dorpen te vuur en te zwaard verdelgde, hebben de onverlaten ook dat kleine

gehucht geplunderd en in de as gelegd. Het bleef een puinhoop, uitgezonderd een tweetal afgelegen spulletjes.

In de loop der tijden hadden zich daar nog enige mensen gevestigd. Meest arbeiders, die hun brood verdienden met turfsteken, of die als scheper op de uitgestrekte heldevelden in de buurt eenzaam rondwaakten. Ze waren tevreden geweest met hun sober bestaan. En als in de winter het houtvuur in de schouw licht gaf en warmte, als de manlief een pijp stopten en de vrouwen aan het spinnewiel hun liedje zongen, dan werd de kleinste kluis een groot paleis.....

En als de meesten van de arme bewoners in alle eenvoud 's avonds, voordat ze de nacht ingingen, een kaptittel lasen uit het Woord van God, of een psalm zongen, daalde er grote vrede neer op dat vergeten gehucht.....

De jaren kwamen en gingen. Andere bewoners bevolkten het gehucht..... maar de armoede bleef.....

Veel later kwam de Franse overheersing. Oranje moest vluchten en de Patriotten plantten hun vrijheidsbomen. Ze dansen en hosten en schreeuwden van vrijheid, gelijkheid en broederschap.....

Maar toen Napoleon kwam, verstomde hun geschreeuw. Napoleon, de dictator, die ons land bij Frankrijk inlijfde, hij moest van het vrijheidsgeschreeuw der Patriotten niets hebben. Hij regeerde met harde hand en wee degene, die zich tegen zijn maatregelen verzette!

Maar de bewoners van het kleine gehucht bleven trouw aan Oranje. Ze konden niet anders, want het Oranjehuis had de liefde van hun hart. Ze stelden hun huizen en schuren open voor hen, die om een of andere reden door de Fransen gezocht werden.

Een vijftal jongens, die tengevolge van de inscriptie onder de wapenen moesten komen en enkele beruchte smokkelaars zochten, toen de grond hen te heet onder de voeten werd, de eenzaamheid van het stille en vergeten gehucht.....

De Fransen loerden op verraad en loofden geld uit aan hem, die inlichtingen wilde verstrekken. Maar de inwoners van het vergeten gehucht balden hun vuisten. Hun waakzaamheid over hen, die ze beschermden, verscherpte.....

En toch kwam het verraad.....

Maar dit verraad wakkerde het verzet aan. Ach, wat zou dat handje vol volk tegen de Franse geweren? Wat moesten ze beginnen tegen de gehate vijand, die hun huizen binnendrong en verbrandde? Het werd een wilde vlucht. Weg, weg van die dolzinnige snorrebaarden, wier genade gruwel was.....

Zo werd het stille en vergeten gehucht opnieuw een puinhoop..... Slechts een gebouw had de stormloop doorstaan. Een hecht getimmerte van zwaar bintwerk en dikke zwart geteerde planken. Als ver-

dwaasd stond de schuur in de vertrapte omgeving, waar geen der bewoners terugkeerde.....

En toen, jaren later, een adelijk heerschap het bos, de heide en het veen aan zich trok, bestemde hij de schuur dadelijk tot woning voor een jachtopziener. Er werd een kamer in getimmerd en spoedig daagde een nieuwe bewoner op.

De tijden veranderden.....

Jaren aaneen heeft de boswachter daar gewoond. Maar toen hij het leven in de eenzaamheid moe was, is hij weggetrokken. Zijn opvolger ging ergens anders wonen. Nadien gebruikte een boer de schuur als opslagplaats en in de herfst, als de jachthoorn schalde, verzamelden zich jagers en drijvers onder het gehavende rieten dak.

Ook die gewoonte raakte in onbruik en sindsdien staat de schuur leeg en verlaten.....

Totdat.....

EEN ONTDEKKING.

II.

Twee jongens staan aan de zoom van het dichtbegroeide bos. Een schuw konijntje flitst voor hen langs en verdwijnt in het struikgewas. Een paar fazanten fladderen met veel vleugelgeklap omhoog en een egel scharrelt rustig langs de bremstruiken.

De jongens zijn hier wel meer geweest, zodat ze verder weinig acht slaan op de omgeving. Het zijn twee vrienden, Jan Arends en Menno Zwart. Ze zijn flink uit de kluiten gewassen en ze kunnen op de Mulo best meekomen.

Ze volgen de oude Drentse weg en spoedig bereiken ze het uitgestrekte heldeveld. Het is volop zomer, de zon staat hoog boven de bloeiende heide. Na een kwartier slaan ze een smal heidepadje in. Dit volgen ze, tot ze aan de grote veenplas komen. Aan de oever van de

plas groeit hoog riet en als Jan probeert hoever hij, zonder natte voeten te krijgen, door het riet kan gaan, vliegen er plotseling met een luide roffel een aantal eenden omhoog. De jongens schrikken geweldig van dat fladderend geluid en Jan doet haastig een paar passen achteruit.

Een drietal waterjuffers zweven in hun hel-blaauwe uniform boven het groene riet en een dikke glazenmaker scheert als een bommenwerper over het rimpelloze water van de veenplas.

Menno vindt enige scherven en Jan ziet een half doorgeroeste pan liggen. Hij geeft het ding een trap, dat het met een boog neerploft in het riet. Als ze even later nog meer scherven vinden en tevens enige verkoolde resten paalwerk, vragen ze zich af, hoe zoiets op de helde terecht gekomen is. Jan verzint een verhaal over rovers, die in lang vervlogen tijden hier een woonplaats hebben gehad. En als ze even later een gat ontdekken, waarin allerlei waardeloze rommel ligt, zoals stenen, kalk, ijzerdraad en hoefijzers, lijkt Jan's verhaal net echt.

Ze snuffelen nog even in die oude rommel en daarna gaan ze weer verder. Spoedig komen ze bij een dichtbegroeid bos. Ze volgen de zoom van het bos in de hoop ergens een bospad te ontdekken. Na een poosje hebben ze geluk.

„Waar loopt dit pad op uit?” vraagt Jan.

„Ik weet het niet. 'k Ben hier nog nooit geweest.”

„Maar we zullen toch wel ergens terecht komen.” „Ja, net als Columbus.”

„Wij zijn nu ook ontdekkingsreizigers geworden, hè?”

„Ja, vooruit! Op zoek naar onbekende streken. 't Zal me benieuwen, wat we zoal zullen ontmoeten”, zegt Jan.

Langzaam wordt het bos minder dicht en niet lang daarna komen ze bij een moerassig stuk laagveen, begroeid met scheren en riet. Het is onmogelijk hierover te lopen. Een klein eindje gaat nog, maar al heel spoedig begint de bodem te golven. Ze kunnen onmogelijk verder en ze besluiten dan ook om het moeras heen te lopen.

Plotseling zien ze het.

Half verscholen achter elzen en berken staat een oude schuur. Wat een ontdekking! Op een holletje gaan ze er op af. Een grote grijze uil uit zijn slaapje geschrikt, zeilt onhoorbaar weg, om ergens anders zijn dutje opnieuw te beginnen.

Jan is 't eerst bij de schuur. De wrakke deur staat half open en als Menno er tegenaan trapt, schiet schielijk een bang wezeltje naar buiten. Een paar houtduiven, door het lawaal opgeschrikt, vliegen klapwiekend omhoog en een vlaamse gaal geeft een schreeuw van schrik.

De stille omgeving is plotseling vol leven. Toch is het, of die schuur iets geheimzinnigs heeft. Er zitten naast de

deur een paar kozijnen met kleine vierkante openingen..... twee geheimzinnige zwarte ogen.....

„Vreemd, hé?” zegt Jan, „zo'n oud hok midden in de wildernis.”

Menno trekt de gammele deur verder open en gaat naar binnen. Jan volgt zijn vriend op de voet. Het vreemde en het onbekende doet hen toch huiveren. Spoedig zijn ze gewend aan het schemerig licht en moedig gaan ze verder. Ze vinden een oude emmer zonder bodem; een paar verschrompelde leren laarzen, waar de zolen bij hangen; ze bekijken aandachtig een oude vuurplaat; ze bewerken met een paal een hoop stro en stoten op een hard voorwerp, dat bij onderzoek het wiel van een kruiwagen blijkt te zijn. En als ze een betegeld vierkant vinden, weten ze zeker, dat hier eens mensen gewoond hebben. Lang geleden natuurlijk. Aan de wand hangt een verroeste ketting en daaronder ligt een zwart berookte ketel met een gat in de bodem.

De jongens vinden dit alles erg geheimzinnig en zo ruw als ze in het begin met de paal de strohoop hebben omgewoeld, zo voorzichtig en met zorg zoeken ze nu verder.

Hier hebben mensen gewoond.....

Jan ontdekt bij de ingang een inscriptie. In een der deurposten staat een naam. Maar wat staat er precies? Menno wordt te hulp geroepen en samen lezen ze: Hille. En daar onder het jaartal 1811.

Dan gaan ze op jacht naar meerdere inscripties. Al heel gauw hebben ze succes. In een der zijwanden lezen ze: „Hotze Jans tot Holwert 1812.” Ze lezen het wel driemaal. Ja, het staat er duidelijk: 1812! Wat oud al. Veel meer dan honderd jaar. Het was de tijd van de Franse overheersing. Het jaar van Napoleons tocht naar Rusland..... (Wordt vervolgd).

waarnaar je erg verlangt; je zegt het dan vanzelf goed.

En dan komt IX het slot. Daarom is eigenlijk het hele gedicht geschreven. Want ik geloof, dat de dichteres nu aan de hemel denkt. Het is bij haar niet zoals in het gedicht van Helène Swart: „O, de onsterflijke sterren hoog boven mijn sterfelijk hoofd —”

Waar het geloof met zijn kindervertrouwen een hemel eens had beloofd.” —

Nee, die hemel is er nóg voor haar, daarin gelooft ze nóg. Die is voor haar heerlijke werkelijkheid. Daar verlangt ze naar. En als God zijn natuur hier al zo mooi gemaakt heeft, hier op deze zondige aarde, met de zondige mensen, hoé mooi zal dan de door God geschapen hemel zijn!!

Als je dit werkelijk gelooft, er wezenlijk van onder de indruk bent, zul je de laatste drie regels vanzelf zacht zeggen.

God kwam tot Ella niet in de stormwind, maar..... in het suizen van een zachte stilte.

God ging voorbij, neen niet voorbij, Hij

toefde; Hij wist wat ik behoefde (Nicolaas Beets Ps. 3).

Jongens en meisjes doe eens je best. Er is op deze wereld niets heerlijkers, dan dat, wat doods en saai was, wat oud en versleten leek, nieuw leven in te blazen.

God heeft van de schepping gezegd: En zie, het was zeer goed. Maar ook: Ik maak alle dingen nieuw.

Ook jullie bent naar Gods beeld geschapen. Ook jullie kunt dat, wat diep onder 't stof lag weer fris en jong en nieuw maken, als..... je jonge hart er maar bij klopt.

Want: uit het hart zijn de uitgangen des levens, het begin van het geloof, het begin van de liefde, het begin van de indringende, overtuigende, verwarmende, hartveroverende voordracht, die doet zeggen: Kom ga met ons, en doe als wij. Hallelujah d.i. Hallel (= prijs, eer en lof) en Jah d.i. Jehova!

Frans C. van Dorp.

Wat lijkt die tijd nu ineens dichtbij..... Die Hotze Jans was zeker niet meegegaan naar het koude oosten..... of..... zou hij voor zijn vertrek eerst nog zijn naam in het hout hebben gekerfd?

„Hotze Jans tot Holwert.....”, zegt Jan en Menno vervolgt: „Ik denk, dat die Hotze Jans uit Holwerd gevlucht is om zich hier te verbergen.”

„Vast”, zegt Jan, en meteen bedenkt hij een mooi verhaal over Hotze Jans, die door de Fransen opgejaagd werd en die tenslotte toch wist te ontkomen.....

De speurzín van de jongens, aangewakkerd door dit succes, doet hen al gauw iets anders ontdekken. Ze vinden achter in de schuur een vermoemde plank, waarin allerlei letters en cijfers gesneden zijn. Het is is erg moeilijk dit alles uit te knobbelen.

Totdat Menno met zijn zakmes de loop van de inkervingen volgt. En dan lezen ze: „Ick ben gemaakt 1811.” En daaronder de letters Y. J.

Nu weten ze het bouwjaar van de

schuur. In het jaar, toen Napoleon ons land bij Frankrijk inlijfde, had een boer deze schuur laten bouwen. Trots zal die man geweest zijn op zijn nieuwe aanwinst. En toen de schuur voltooid was, heeft hij in het nieuwe hout die gebeurtenis aan de vergetelheid willen ontrukken.

Stil staan de jongens te kijken naar die oude inscriptie, welke spreekt van leven uit een lang vervlogen tijd — —

Als Jan Arends 's avonds thuis komt, vertelt hij zijn vader, dat hij met Menno Zwart een ontdekkingsreis gemaakt heeft. Arends, die rustig het nieuwsblad zit te lezen, kijkt over zijn bril naar Jan en vraagt: „En wat hebben jullie zoal ontdekt?”

Jan raakt niet uitgepraat over de oude schuur en hij vraagt zijn vader allerlei bijzonderheden over het wrakke bouwsel.

Arends schudt zijn hoofd en zegt: „Ik kan je niet veel wijzer maken, jongen. Nou ja, er is in mijn jeugd nog eens een nieuwe laag riet aangebracht. De oude

landheer scheen nogal aan die schuur gehecht. Heel vroeger moet er een boswachter gewoond hebben. Maar wie op die afgelegen plaats die schuur heeft laten bouwen, durf ik je niet te vertellen, Jan."

"Maar ik weet het wel, vader!" zegt Jan triomfantelijk.

"Jij! Nou laat dan eens horen, wat je weet."

Dan vertelt Jan van de plank met de inscriptie.

"Mm," antwoordt Arends. "Zo ja, dat kan best. Mijn vader, jouw grootvader, ging er wel heen om turf te steken. Vaak bleef hij met zijn helpers 's nachts in de oude schuur. Zie je, het kan best zijn, dat daarom die schuur gebouwd werd. Maar zeker ben ik daar niet van. Ten westen van de schuur ligt een hoop stenen. Het schijnt, dat daar eens een huis gestaan heeft. Trouwens, er hebben in die omgeving meer huizen gestaan. Ruim achthonderd meter naar rechts liggen weer stenen en daar vindt men ook nog resten van verkoolde balken."

"Maar die Y. J. dan vader, wie was dat?" vraagt Jan.

"Tja..... o ja, nu herinner ik het mij heel vroeger, in de Franse tijd moet in deze omgeving een man gewoond hebben, die sterke Ynze heette. Dat was zo'n tweede Grote Pier. Mijn grootvader heeft mij wel eens iets over die man verteld!"

"Wat dan, vader?" vraagt Jan gretig.

"Och, het zal wel sterk overdreven zijn, maar het heet, dat die sterke Ynze met een knuppel eens een heel stel van die Franse schulmers te lijf is gegaan. En bang dat die Fransen waren! Ja, die Y. J. zou best sterke Ynze kunnen zijn. Als je er meer van weten wilt, moet je oude

Lieuwe Ates eens opzoeken. Die weet een hele hoop over die oude tijd te vertellen"

"Lieuwe Ates?"

"Och ja, die woont immers in het kleine huisje naast het kerkhof."

"Zouden de Fransen dan bij die oude schuur geweest zijn, vader?," vraagt Jan even later. "En zouden die soms die andere huizen verwoest of platgebrand hebben?"

"Jongen, je vraagt zoveel. Maar het was een rare tijd, toen de Fransen hier de baas speelden; vreselijk. En wie weet, wat we binnenkort weer beleven. 't Gaat raar in de wereld, jongen. O zo raar. Toen was het Napoleon, die de wereld op z'n kop zette, nu is het Hitler, 'k Weet 't niet Jan, maar er kon wel eens een geduchte storm opsteken. Een storm uit het Oosten — —"

Arends zucht.....

Jan staat op. Hij heeft boven een boek liggen over de Franse tijd. Hij zal het nog eens gaan lezen.

3. Oorlog.

Het begint in Polen. Hitler, de führer van alle Germanen voelt zich sterk en machtig. Hij is bezeten van de gedachte aan een groot-Duitse staat. Een wereldmacht wil hij vormen met Berlijn als hoofdstad.

Wat! Babel is gevallen; Ninevé verwoest; Athene een vergeten stad; het Romeinse rijk uiteengevallen, maar het Duitse rijk, het derde rijk, gaat een glorieus tegemoet..... een tijd van duizend jaren — —

Val aan!

Duizenden soldaten vallen Polen binnen. Honderden tanks spuwen vuur en verderf. Zware bommenwerpers bombarderen steden en dorpen. Genadeloos blaffen de automatische geweren en buldert het oprukkend veldgeschut. Arm Polen... arme soldaten.

Hopeloos is de strijd. Maar 't opgeven? Hun dierbaar vaderland loslaten en prijsgeven aan Hitler, die verwaande dictator van het Duitse rijk? Dat nooit; dat nimmer! Moedig vechten de Polen door. Met ware doodsverachting werpen de soldaten en cavaleristen zich in het moorddadig vuur. Hun vaderland is een offer waard, het hoogste: het offer van hun leven —

Wat? Wil Polen het niet opgeven? Wil het niet buigen, niet smeken om de vrede? Willen de Polen hem, Hitler niet erkennen als een meester op alle wapens? Dan zal hij ze treffen in hun trots en hun het hart uitrukken, wreed en meedogenloos — — —

Van verschillende vliegvelden stijgen met donderend gedreun bommenwerpers op en weldra is de lucht vol van een aanhoudend en angstaanjagend gebrom. Naar Warschau, de hoofdstad, slopen de

machines hun dodende last. En binnen het uur dreunt de stad op zijn fundamente bij de geweldige explosies van de barstende bommen, die dood en verderf braken — — —

Zo krijgt Hitler Polen op de knieën. En zegevierend houden de Duitse legers hun parades in Polens steden. Zwaar en zelfverzekerd dreunen hun bespijkerde laarzen op de straten van de Poolse woonwijken — — —

Dan krijgt Denemarken de beurt. Maar dat kleine land, geschrokken door de gruweldaden in Polen en krimpend van vrees voor de niets ontziende en niets sparende Hitlerianen, zet zijn grenzen open en een lawine van auto's, tanks en soldaten perst zich door Sleeswijk naar Jutland, naar Langeland, naar Seeland en Fünen — — —

De sprong naar Noorwegen is nu slechts een kwestie van tijd. In het vroege voorjaar van 1940 begint de aanval op de dappere Noren. Maar hoe taal dit volk zich ook verdedigt, hoe vermetel ze vechten tegen verraders en vijanden, hun schone fjorden wemelen wektra van Duitse oorlogsschepen. De Noorse koning vlucht naar Engeland en niet lang daarna is de oorlog in Noorwegen voorbij —

Heel Europa houdt de adem in.
Welk land is nu aan de beurt.....?

Ook in ons land wonen mensen, die van Hitler hun heil verwachten. Het zijn volgelingen van een zekere Mussert. Ze noemen zich N.S.B.-ers, maar het volk heet hen landverraders — — —

Als Jan Arends bij Menno Zwart komt, treft hij de smid in een heftig debat met Jochum Staal. Het gaat over de oorlog.

Jochum staat op te scheppen over de geweldige macht van het Duitse rijk. Die Hitler is nog eens een kerel! Die heeft het lak aan al zijn vijanden. Pas maar op, straks gaat heel Frankrijk er aan. Dan in een wip het Kanaal over en ook Engeland zakt geruisloos door de knieën.

Maar Zwart schudt zijn hoofd. Naar Engeland! Zwemmen zeker..... verzuipen..... ha, ha, ha.

Jochum geeft geen krimp. Zwart moet maar eens op de tactiek van Hitler letten. Er is geen leger opgewassen tegen de Duitse weermacht. Geen luchtmacht is zo sterk..... geen vloot zo machtig. Neen, als het er op aankomt hebben de gealleerden de oorlog al verloren.

Nu wordt het Zwart toch werkelijk te bar. Hij kijkt Jochum eens goed aan en vraagt: „Hoe oud ben je eigenlijk?”

„Wat heeft dat met de oorlog te maken?” vraagt Jochum.

„Dertig jaar?” vorst Zwart.

„Waar zie je me nou voor aan! Pas twintig!”

Er komt een fijne twinkeling in de

ogen van de smid, als hij zegt: „Dat kun je wel horen, ja.”

„Je zult nog wel eens versteld staan van Hitlers macht”, bijt Jochum van zich.

„Dat zeggen er meer”, lacht Zwart. „Hardlopers zijn doodlopers, Jochum. Voor de wind kan iedereen zeilen.”

„Goedendag”, klinkt het plotseling.

Het is Ebel Hut, een schippersknecht. Hij kijkt Jochum recht in de ogen en zegt smalend: „N.S.B.-er.”

„Waar bemoei jij je mee”, zegt Jochum.

„Je hoort het”, antwoordt Ebel Hut. „Iemand, die geregeld het blad van Mussert leest, noem ik een N.S.B.-er, begrepen.”

Jochum wordt kwaad. „Jij liegt het!”, schreeuwt hij.

„Daarvoor moet je bij Hitler wezen”, zegt Ebel Hut kalm.

„Jij zult het ondervinden”, sist Jochum.

(Wordt vervolgd).

Wegens ziekte van het personeel is O. E. K. tot onze spijt enige dagen te laat verzonden.

De spanning neemt met de dag toe. Ieder ogenblik kan Hitler zijn legers bevel geven voor een nieuwe opmars..... waarheen? Er gaat geen dag voorbij, of de mensen hebben het over de oorlog.

Zo staan er in het begin van de mei-maand een groep mensen voor de smederij van baas Zwart. Op hun gezichten staat zorg en angst te lezen. Jochum Staal staat er ook bij en hij heeft het hoogste woord.

Jan en Menno zitten op een boerenwagen en luisteren met aandacht naar de gesprekken.

„Zie je wel, dat ik gelijk heb”, schreeuwt Jochum tegen de smid. „Nog even en je kunt de paarden van de Duitsers beslaan”. Het is een uitdagend woord. Allen mompelen misprijzend aan Jochum's adres. Jan balt de vuisten en Menno gooit een steentje naar Jochum. Is er dan niet één van die kerels, die Jochum op zijn nummer durft zetten? Jochum, die weinig tegenstand ondervindt, zegt: „De lucht zal er hier van opklaren, wat ik je zeg”.

Plotseling ontstaat er beweging onder de mensen. Ebel Hut springt naar voren. Hij gaat vlak voor Jochum staan en schreeuwt: „Jij vuile N.S.B.-er, jij vuile Mussertman! De lucht opklaren! Als de stank van die Moffen ons land verpest; hè!” Meteen geeft hij Jochum een por in de ribben, zodat deze languit op straat tuimelt. Maar dadelijk springt Jochum op en brult: „Dat kost je minstens een maand! Ik ga dadelijk naar de politie”.

„Ja, dat zou ik maar doen”, zegt Ebel Hut.

Jochum wijst naar de omstanders en zegt: „Deze zijn mijn getulgen! En jij gaat de nor in!”

„Getulgen!”, schreeuwt Ebel. „Mijn klomp! Hler!” En voordat Jochum zich kan verweren, krijgt hij een flinke trap onder zijn zitvlak. Maar dan komt Zwart tussenbelde en zegt: „Nou is 't mooi genoeg, Ebel, bewaar je kalmte”.

De twist bedaard. Ebel Hut neemt een verse pruim en Jochum neemt de benen.

Als Jan thuiskomt vertelt hij dadelijk hoe Jochum Staal door Ebel Hut werd afdroogd. De felle tinteling in Jan's

ogen bewijst, hoe mooi hij dit vond. Maar als hij het hele gebeuren in geuren en kleuren verteld heeft, vraagt zijn moeder: „En vind jij zoets nu mooi, Jan? Hoe zal er ooit sprake zijn van vrede, als bij ons de haat zegeviert? Neen, zoets kun jij nimmer goed praten. Ik weet, dat het moeilijk is, vooral nu. Haten is gemakkelijk, maar je weet nooit te voren, waar je er mee belandt. Liefhebben is moeilijker, maar onelndig veel mooier, Jan”.

Maar Jan gaat mopperend de kamer uit. Hij zoekt een boek over de Franse tijd. Hij slaat het open bij het hoofdstuk, waarin verteld wordt over de vlucht van stadhouder Willem V. Hij leest de af-

scheidswaarden van de Prins: „God heeft een twist met Nederland en wie zal oprichten, als Hij terneerwerpt?.....”

Toen vertrok Oranje in een visserspink en verliet bij ruw weer zijn vaderland... om het nooit weer te zien... En in Holland vierden de Patriotten het feest der ware vrijheid. Hoera, de Fransen komen!

Ze brengen vrijheid, gelijkheid en broederschap!

Arm volk, waar vreemden regeren.....
 Arm Nederland, als Oranje een balling
 is.....

4. BEZET GEBIED.

Jan ligt in bed en naast hem ligt Menno... Jan droomt... Hoor, er zijn dieven in huis. Onhoorbaar sluipen ze door de gang naar het trapportaal... Ze hebben zwarte maskers voor en fluisteren geheimzinnig... Een van hen knipt even een zaklantaarn aan en de andere trekt een zware revolver.....

Als twee zwarte monsters schuiven ze de trap op, behoedzaam, voetje voor voetje... Op de zolder hurken ze neer. Op handen en voeten kruipen ze naar de slaapkamer. Zacht klikt de deur uit het slot en in een ommezien hebben ze Jan te pakken... verschrikkelijk. Hij probeert zich los te rukken, maar een van die zwarte monsters ploft meteen bovenop hem. Jan probeert te schreeuwen, maar het gaat niet. 't Is net, of zijn keel dichtgesnoerd wordt. O, wat krijgt hij het vreselijk benauwd. Er ligt een grote, zware berg bovenop hem. Neen, 't is geen dief, 't is geen berg, 't is een zware vrachtauto, die hem plat drukt. Hoor die motor eens te keer gaan. Hij brult als een bezetene.....

Wild staat Jan met zijn armen. Hij moet en zal er onderuit! O, hij wordt verpletterd! Kijk, nu branden er twee rode lichtjes vlak boven zijn hoofd, als twee vurige ogen van een beest, dat zijn buit verscheuren gaat... vreselijk...

Met een schok wordt Jan wakker. Hè, wat een akelige droom. Wat?..... Hoort hij dat akelige gebrom nu nog? Hij is toch wel goed wakker? En dat gebrom houdt maar aan.

Wat een vreselijk lawaai toch! Neen, hij is toch wakker... Vliegtuigen? Ja... nee... wat een lawaai! Met een ruk gaat hij rechtop in bed zitten. Het gebrom is niet van de lucht.

„Menno, hoor eens!”

Menno slaapt rustig door.

„Menno, toe nou! Word eens wakker!”

Met een geeuw draait Menno zich om en vraagt: „Wat is er?”

Samen luisteren de vrienden naar het gebrom.

„Vliegtuigen”, zegt Menno.

Jan knikt.

„Engelsen”, zegt Menno, „op reis naar Duitsland”.

Ze liggen nog een poosje stil te luisteren naar het angstaanjagend gebrom van tientallen overvliegende machines. Het zware aanzwellende gekuid maakt bang in de nacht...

„We gaan naar beneden”, besluit Jan. Juist als ze bij de trap zijn, wordt het licht in de gang aangeknipt. Arends staat onder aan de trap en zegt: „'t Is mis, jongens”.

„Maar 't kunnen toch best Engelsen zijn, vader”, meent Jan.

Arends schudt zijn hoofd. „Neen jongens, Nederland wordt in de nacht besprongen. Luister maar”.

In de kamer geeft de radio het antwoord. Overal boven ons land denderen de motoren van vijandelijke vliegtuigen, die honderden parachutisten vervoeren.

Menno halt zijn vuisten en zegt: „Die vuile Mof! Parachutisten! Maar onze soldaten zullen die springers warm ontvangen”.

„Stil Menno”, zegt Arends. „De stroom zal niet te keren zijn. Onze jongens zullen zich dapper verzetten; zeker. Maar de Duitser zal altijd nog meer inzetten”.

Jan denkt aan zijn broer Jelmer, die soldaat is, en zegt: „Wat zal Jelmer zijn mitrailleur laten knetteren”.

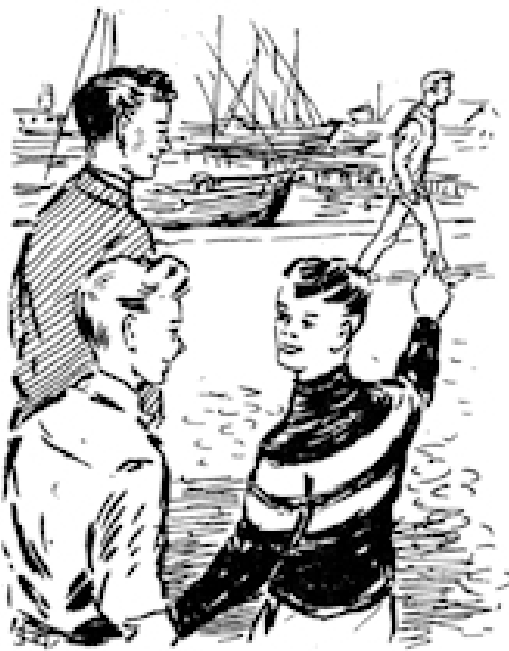
„Houd je mond!” gebiedt Arends. „Je weet niet, wat je zegt. Als we Jelmer maar ooit levend terug zien! Bid voor hem en voor ons allen. God alleen kan ons bewaren...”

„Ga maar weer in bed, jongens”, zegt Jan's moeder.

Boven luisteren de vrienden nog naar het motorgeronk, maar spoedig vallen ze in slaap. Het is al mooi laat, als ze de volgende morgen wakker worden... 10 mei... Haastig eten ze hun boterham en binnen een kwartier staan ze op straat. Overal staan groepjes mannen en vrouwen. Aan werken denkt niemand. 't Is oorlog immers... vreselijk...

Bij de kade treffen ze Ebel Hut.

„Hallo!” roept Ebel. „Wat zijn wij toch arme stumperds, nietwaar?”

„Hoezo, Ebel?”

„Wel, Hitler komt ons beschermen. Wij kunnen niet langer op onszelf passen. En nu komt die grote schreeuwer ons even vertellen, dat hij ons land beveiligen zal tegen die boze Engelsen. Mooi hé? We moesten die Hitler eigenlijk dankbaar zijn. Ze kunnen mooi praten in Berlijn. Bah, wat een stel schurken!”

„Wacht maar”, meent Jan. „Straks komen de Engelsen en Fransen ons te hulp en dan neemt Hitler de benen; vast”.

„Dat moet ik nog zien”, mompelt Ebel. „Noorwegen hebben ze ook in de modder laten zitten. Die Engelsen lopen niet zo hard. Ze zitten veilig achter de Noordzee, snap je?”

„Kijk, daar loopt Jochum”, wijst Menno.

„Ha, ha, ha, die zoekt Melis, zijn grote vriend, jongens. Maar Melis zit al lang achter de tralies. De politie heeft hem in de vroege morgen uit de veren gelicht en hem lekker ingerekend”.

„Ik zou wel eens willen weten, waar Mussert nu zit”, zegt Menno.

„Poeh, die pochhans”, zegt Ebel. „Bij zijn Duitse vrienden, natuurlijk. Champagne drinken op de ondergang van ons land. Maar we krijgen dat kereltje nog wel. Hei Jochum, kom eens hier!”

Maar Jochum doet, of hij niets hoort. Hij wil nu voor geen geld ter wereld met Ebel Hut in aanraking komen.

Wacht maar..... later.....

Reeds de volgende morgen verschijnt er een patrouille van de vijand in het dorp. De commandant zet koers naar het gemeentehuis. De mensen zien de zwaar bewapende soldaten de brede stoep betreden. Als de Duitsers weer vertrekken,

fietst Jochum met hen mee, glunderend.

Even later worden op het aanplakbord voor het gemeentehuis grote vellen papier geplakt..... Duitse plakkaat..... Ze vertellen, dat het met de vrijheid afgelopen is.

De vijand regeert..... het geweer is nu baas..... Maar ieder stelt toch zijn hoop op de vesting Holland, die stand zal houden, naar ze menen, tot de Engelsen en Fransen te hulp zullen snellen...

Pinksteren 1940..... Op de Afsluitdijk bulderen de kanonnen en op de Grebbeberg waart de dood.....

Maar Holland houdt stand.

Tot plotseling de mededeling komt, dat Koningin Wilhelmina met de regering naar Engeland is uitgeweken en dat generaal Winkelman verder de baas zal zijn..... Velen zijn door dit gebeuren zo erg teleurgesteld, dat ze gaan schelden op de regering en op de Koningin, die het zinkende schip verlaat.....

Ach, hun hoop was zo groot..... de ontgoocheling is zo bitter.....

Maar nog dreunt het geschut op de Afsluitdijk en nog vecht ons leger met ware doodsvrechting. De vijand krijgt Holland niet klein!

Dan? Zware bommenwerpers cirkelen boven Rotterdam, de koopstad, waar onze mariniers als leeuwen vechten en de Duitsers van zich slaan. En toch wil de vijand winnen, het kost wat het wil! Zo wordt Rotterdam gebombardeerd..... als Warschau..... Het is vreselijk, als de koopstad brandt. De lijken liggen op de straten, verminkt, uiteengerukt..... De lucht is zwart van rook.....

Deze gruweldaad breekt de weerstand en Holland capituleert..... na een eervolle strijd van vijf dagen.

Maar wat is er van ons leger geworden? Wie zijn er gesneuveld; wie verminkt of gewond? Dat onzekere is een felle marteling. Ook voor Jans moeder. Ze kan het nergens vinden. Waar is Jelmer? Leeft hij nog? Ook Jan zit in zorg over zijn broer, maar de vernedering en de knechting van ons land maakt hem kwaad.

Vreemden regeren.....

Oranje in ballingschap.....

Vrees in elk hulsgezin over de zonen van het dorp.

— — — — —

Als Jan tegen de avond nog even een blik werpt in zijn boek over de Franse tijd, bekruipt hem de lust het boek door het raam te smijten.

Wat toen was, is nu geworden.

Toen julchten de Patriotten!

Nu lachen de N.S.B.-ers.

Toen was Napoleon de baas; nu Hitler.

Toen een onderdrukking van achttien jaar.....

En nu?.....

(Wordt vervolgd).

5. ONDERDRUKKING.

Van nu af zal ons land onderworpen zijn aan de willekeur van de vijand. In de eerste tijd lijkt het leven toch zijn gewone gang te gaan. De boer bebouwt zijn land, de arbeider gaat naar de fabriek en de meester staat gewoon voor de klas.....

En toch..... kijk, daar marcheert een troep soldaten. Hun bespijkerde laarzen klappen op de stenen van de straat. Stram in het gelid lopen ze en hun soldatenlied klinkt bits en afgemeten. Ze zingen, dat ze naar Engeland gaan om dat land te onderwerpen. Op dezelfde manier, als waarop ze Frankrijk tot overgave hebben gedwongen. Verslaan zullen ze het trotse Albion en dan zullen ze als machtige overwinnaars door Londens straten marcheren.....

Hoor.....

„Wir fahren gegen England!
Den wir fahren.....
den wir fahren.....”

Kijk, daar sluit iemand in het dorp de ramen. Hij kan het gezang niet langer aanhoren, onmogelijk. Weer een ander zet, als de troep passeert, zijn grammofoon aan, zet zijn ramen open en tegen de maat van het soldatenlied klinkt schetterend en luid een vaderlands liedje. Geen mens wil die marcherende troep zien en hun liederen horen. De vijand heeft ons land veroverd, onze jongens gedood en Rotterdam verwoest..... niet kijken nu..... en niet luisteren..... Het zou verraad zijn aan het bloed van onze soldaten, dat vloede op de Grebbe, bij Rotterdam en bij de grenzen van ons land.....

Maar die man daar..... en die? Kijk, als de troep halt houdt, gaan die beiden stram in de houding staan..... Ze zeg-

gen: „Hou zee”, en „Heil Hitler”..... Ze heulen met de vijand. Ze vinden het goed, dat de Duitsers zijn gekomen. Ze noemen hen kameraden en ze hopen, dat Hitler de oorlog zal winnen.

Zijn dat Nederlanders? En vinden die lieden het mooi, dat Hitlers legers gekomen zijn? Vinden ze het goed, dat Rotterdam gebombardeerd is, dat onze soldaten gedood zijn en dat onze vrijheid geroofd werd? Ach, ze vinden alles goed, wat de boze vijand doet. Ze schelden heel hard op onze koningin, die in Engeland de strijd tegen onderdrukking en geweld voortzet. Ze zien met minachting neer op alle trouwe vaderlanders, die hopen op een nederlaag van Duitsland. Ze lachen om de mensen, die ondanks alle leed en ellende volhouden, dat de vrijheid zal herwonnen worden.....

Hun hoofdman heet Mussert. En zoals deze, dragen ze een zwart pakje en een overhemd van dezelfde kleur..... een uniform..... net als hun vrienden in Duitsland. En als ze elkaar groeten, dan steken ze hun rechterarm omhoog. Ze klappen hun hielen tegen elkaar en schreeuwen: „Hou zee kameraad!” En zien ze een Duitser, dan heet het volmondig: „Heil Hitler, Hou zee!” Ze lopen in stad en in dorp met een krant voor de borst en roepen: „Volk en Vaderland! Leest het blad van de nieuwe orde! Leest Volk en Vaderland!”

Volk en Vaderland..... een mooie naam voor een slechte zaak. Een krant vol leugen en verraad.....

Langzamerhand wordt de druk van de bezetter zwaarder. Niet alleen de Joden moesten het ontgelden, maar ook vele trouwe vaderlanders worden achter het prikkeldraad gezet. Wee degene, die naar de B.B.C. luistert en deze berichten doorgeeft. Soms kan iemand zijn mond

niet houden en spuwt zijn gal uit tegen al wat Duits heet. Het staat er niet te best voor met hem, als een verrader het hoort.

O, de mensen in Nederland verafschuwen de maatregelen van Hitler, de tiran. Ze ballen in stilte hun vuisten van machteloze woede, ze zetten hun radio af, als de Duitse berichten van grote overwinningen gewagen, of als Hitler zijn brallende redevoeringen houdt, ze gooien de krant op de grond en vertrappen het nieuwsblad, dat slechts schrijft, wat de Duitser dicteert. Ze voelen hoe erg het is, als vreemden hun land regeren en dat het beste van hun akkers en van hun vee nauwelijks goed genoeg is voor de roofzucht van de genadeloze vijand.

Japan begint de oorlog met een plotse aanval op Pearl Harbour, de Amerikaanse vlootbasis in de Stille Oceaan. Indië raakt in oorlog, Amerika, Zuid Afrika, Canada, Rusland..... Het wordt een complete wereldoorlog.....

En de Duitse legers trekken overwinvend de Russische steppen binnen, al verder..... al verder..... De ene overwinning volgt op de andere en Hitler pocht, dat hij de Russische beer van zijn klauwen beroofd heeft.....

Dan komt de keer.....

Als de Duitsers de besneeuwde toppen van Elbroes en Kasbek in hun kijkers krijgen, als ze hun handen uitstrekken naar de olie bij Batoem, dan wijzen de Russen Hitler bij Stalingrad de weg

terug..... terug..... terug.....

En dan begint het in Nederland te knijpen. De Duitsers gaan als razenden te keer. Bij duizenden worden de mensen naar Duitsland gesleept en tewerk gesteld in de minutiefabriek en op de scheepswerven. En overal prijkt de V van victorie, want Duitsland wint immers op alle fronten.....

Het vetrantsoen wordt verminderd, het brood krijgt een valse kleur: het wordt klef met een zure smaak. Er komen tal van paardenvorderingen, verplichte levering van hooi, van vee. Ja alles wat waarde heeft wordt door de vijand gevorderd, tot kerkklokken toe. Daar gaan de trouwe wachters van onze torens naar de smeltovens. Eens luidden ze de vromen naar het bedehuis, nu zullen ze worden omgevormd tot werktuigen van geweld.....

Maar Nederland vecht door met verbeteren moed. De boeren zetten hun schuren open voor talrijke onderduikers. Niet naar Duitsland..... kom maar. Wij hebben eten genoeg en in onze schuren is menig plaatsje, waar geen vijand je vindt..... Kom maar en als je een vriend hebt, die ook in angst zit voor de vijand, neem die maar mee. Je wordt boerenarbeider, leert melken en voeren, ploegen en eggen. Dat is altijd nog beter dan hulzen draaien of kogels gieten.

Kom maar! Als er gevaar dreigt, ben je bezig op het ruime veld en in de nacht lig je rustig in je schuilplaats. Kom maar, dan vechten we samen tegen de maatregelen van de boze vijand en helpen we mee de oorlog te winnen..... Het moet hoor je, het moet!

En ze komen, de onderduikers. De kantoorman doet de boord af en trekt een kiel aan, de fabrieksarbeider en de monteur gaan aardappelen rooien, de zoon van de kruidenier leert mestkruien en de sigarenmaker maakt de stallen schoon.

Kom maar! Op je persoonsbewijs tikken we landarbeider en wie twintig is, wordt dertig! Maak je geen zorg over je gezin. Er is geld genoeg. Iedere maand brengt een verzetsman de nodige middelen en als er geen bonkaarten genoeg zijn, kraakt een knokploeg een of ander distributiekantoor. Voor alles wordt gezorgd, als je maar niet naar Duitsland gaat. En ze komen.....

Duizenden verdwijnen en duiken onder bij de boeren, de burgers, ja overal kan men ze vinden, tot in de woonschepen toe.

Het maakt de vijand razend. Hij slaat wild om zich heen, houdt razia's en wie in zijn klauwen valt, wordt naar Duitsland gebracht. En zo valt ook menig ondergedoken Jood in hun handen. Die worden murw geslagen en vermoord...

Vele N.S.B.ers vormen een soort politiecorps, landwacht geheten. De landwacht wordt bewapend met jachtgeweren. Ze loert op onderduikers en dreigt en schopt en slaat..... Soms jaagt de landwacht een vluchtende onderduiker het lichaam vol hagel en gruijde om de pijn van een stervende.....

Landwacht — bah! Het is een stelletje rovers. Als de mannen van de landwacht de nieuwe orde moeten verdedigen met hun dom-brutale tronies en met hun jachtgeweren..... Geen wonder, dat het volk hen Jan Hagel noemt. De meesten, ja bijna allen van hen weten helemaal niet, hoe ze een geweer moeten hanteren. Ze weten alleen, dat zo'n ding schieten kan. Soms menen ze op een vluchteling te schieten, maar als het schot afgaat, blijkt een van hun kornuiten te zijn getroffen.

Toch maar schieten, wel ja waarom niet?

Vrouw Arends zit voor het raam. Haar handen zijn bezig van zelfgesponnen

wol een paar sokken te breien..... voor Jelmer. Maar ze denkt nu aan heel andere dingen. Het breien is maar zo een bezigheid.....

Voor Jelmer..... Ach, waar zou haar jongen zijn? Als soldaat moest hij zich melden voor krijgsgevangene. Maar hij was ondergedoken, dedelijk! Jelmer zich melden! Hij zou nog liever! Maar langer thuis blijven was te gevaarlijk. Overal loert het verraad..... Melis, de commandant van de landwacht..... Jochum Staal, de ijverige speurder.....

Jelmer..... ach..... neen, het is erg, te erg! Waarom..... waarom moet de ene landgenoot jacht maken op de andere?

Jelmer zat bij een veehouder. Daar zat hij veilig in het wijde land. Maar na een tijd kreeg Jochum Staal er lucht van en toen kwam het erge.....

Vanmiddag was hij weer bezig op het land. Misschien dacht hij aan Thea, zijn verloofde, misschien dacht hij aan thuis. Plotseling naderde een man met een jachtgeweer..... een landwacht. Gauw gooide Jelmer zijn schop neer en zette het op een lopen.

„Halt! Halt!”, klonk het.

„Halt, of ik schiet!”

Staan blijven! Kon je begrijpen! Jelmer zette de spurt er goed in. Maar achter hem hijgde de landwacht: „Staan blijven! Halt!” Toen liep het plotseling mis. Jelmer stond ineens voor een brede sloot. Hij bedacht zich niet, maar waagde de sprong. 't Ging om de vrijheid..... voor z'n leven misschien.....

Maar de sprong mislukte. Hij struikelde over een boomstronk en plompte in het water..... brr..... En de landwacht richtte de spuit.....

„Hier zeg ik!”, klonk het rauw. „Hier, of je bent er geweest!”

Er was geen ontkomen meer aan, onmogelijk.

„Stuk vuil!”, siste de landwacht, toen hij Jelmer in de kraag pakte. Jelmer trachtte zich los te rukken en het gelukte hem inderdaad het jachtgeweer te bemachtigen. Met een zwaai belandde de spuit in de diepe sloot. Maar toen kreeg de landwacht hulp van zijn makkers. Jochum Staal lachte vals, toen hij zei: „Waarom ging jij je niet melden. Nou zit je er in, vader.” (Wordt vervolgd).

Vrouw Arends staart het raam uit. „Arme jongen“, denkt ze. Een grote droefheid vervult haar hart en de angst om haar jongen perst de tranen in haar ogen. Waarom toch, waarom jaagt dat klein aantal verraders zoveel mensen in de dood? Waarom? Hebben ze dan geen greintje medelijden met de weerloze slachtoffers, die op de vreselijkste wijze gemarteld worden? Hoe kunnen ze zoveel leed, dat ze veroorzaken dragen? Het is eenvoudig niet te begrijpen. En overal in Nederland denderen de zware overvalwagens van de Duitsers, angst en schrik teweeg brengend onder het geplagde volk. En in het holst van de nacht klinken de dreunende voetstappen door de stille straten. Geweerkolven bonken op de gesloten deuren en steeds meer trouwe vaderlanders worden uit hun woningen gesleurd en onder dreigende geweerlopen in de auto's getrapt, als vee naar de slachtbank.....

En Jelmer..... ach Jelmer.....

Bij de kerk houdt de troep halt. Het wordt zo langzamerhand schemerig. De landwachts zijn het niet recht met elkaar eens, waar ze de gevangene zullen laten. Jochum Staal wil zich rechtstreeks met de Duitsers in verbinding stellen, maar Melis, de commandant wil Jelmer meenemen naar zijn hoofdkwartier.....

Intussen berekent Jelmer zijn kansen op ontsnapping. Na enige tijd worden Melis en Jochum het met elkaar eens. Jelmer wordt op ruwe toon bevolen op te stappen. Een van de landwachts komt naast hem rijden. Melis en Jochum rijden voorop en twee anderen sluiten de rij.

Ontkomen lijkt uitgesloten. Maar Jelmer denkt er anders over. Zodra hij de

kans maar even krijgt, knijpt hij er tussenuit.

De landwacht, die naast hem rijdt, belooft hem een huid vol hagel, als hij probeert te vluchten. Jelmer zegt, dat hij zo iets niet graag riskeert. Hij heeft zijn body te lief om als schietschijf te dienen voor de gevaarlijke jachtgeweren.

Intussen wordt het steeds donkerder. Aan weerszijden van de weg staan dichte struiken. En daarachter is bos en heide. Nu en dan komt er een pad uit op de verharde weg. Jelmer kent de omgeving op een prik. Nog even geduld...

Het licht van de fietslantaarns is bar slecht. De kleine spleet verspreidt een onzeker licht. Bovendien begint het te regenen. De nattigheid slaat hun in het gezicht. Vies en koud wordt het. De landwachts, die de achterhoede vormen, mopperen en gaan voorover op het stuur van hun fiets liggen. Dat trapt veel lichter en zij verbeelden zich minder nat te worden.

Voor hen doemen de lichten op van een naderende auto. 't Lijkt een groot gevaarte. De man, die naast Jelmer rijdt, maakt ruimte en gaat voor Jelmer rijden. De auto suist snel nader en de lichtspleten van de koplampen verspreiden een goed licht. Op het moment, dat de wagen met veel lawaai passeert, rijdt Jelmer achter een boom, springt meteen van de fiets, duikt in de struiken, springt dadelijk over de sloot, wipt haastig over een lage afrastering en neemt meteen de benen!

Hij hoort het geschreeuw van de landwachts en hij moet, ondanks de spanning, toch wel even lachen.

Er klinkt een schot..... nog een..... nog een..... De hagel klettert door de struiken. Weer wordt er geschoten.....

Als Jelmer ver genoeg langs de afraastering is gelopen, klautert hij er weer over, springt opnieuw over de sloot, glipt haastig over de weg en verdwijnt aan de overzij in het bos....

Laat de landwacht nu maar speuren....

6. VERRAAD.

Door het duister van de nacht sluipt eenzaam een man. Hij zoekt zijn weg langs de meest afgelegen paden en als hij een verdacht geluid hoort, zoekt hij dadelijk dekking. Soms, als hij uitglijdt, of per ongeluk in een greppel plonst, vloekt hij grimmig. Maar niets weerhoudt hem deze nachtelijke tocht voort te zetten. Het moet en het zal gelukken. Niet voor niets heeft hij dag en nacht op de loer gelegen en als zijn plicht hem niet ergens anders geroepen had, zou hij zeker resultaat geboekt hebben. Maar hij kan rwijgen en wachten.... Hij wil en zal er achter zien te komen, waar de mannen van het verzet hun samenscholingen houden; waar ze hun wapens verbergen en hun oefeningen houden. Melis heeft gezegd, dat hij niet actief genoeg was en een ander noemde hem een meeloper en een sta-in-de-weg.... Maar hij zal hen tomen, wat hij waart is en ze zullen grote ogen opzetten, als de Duitsers hem tot voorbeeld zullen stellen.

Verleden week heeft hij Ebel Hut een heel eind kunnen schaduwen en gisteren zag hij Jelmer Arends dezelfde richting uitgaan.

Hij heeft zich suf gepraktiseerd, wat voor schuilplaats ergens verblijf kan bieden aan de ondergrondse beweging.... Hé, wat struimen die natte twijgen hem in 't gezicht. Gelukkig idee om zijn jachtgeweer thuis te laten. Daar zou hij nu alleen maar last van hebben. Jammer, dat die Jelmer zo goochum de dans ontsproongen is. In het dorp wemelt het van evacués. Er valt geen oog op te houden. Een van hen, een man met een lange baard, is op het distributiekantoor te werk gesteld. Een vreemde snoeshaan. Hij schijnt goede maatjes te zijn met Ebel Hut. Kon hij maar recht vat op die varensgerzel krijgen. Je zou zeggen, de onnozelle en simpelste van allen is, maar die valse spotlach. Stil.... is daar iets? Stemmen....?

Och kom, de wind zeker.... Neen.... toch.... Hij drukte zich stijf tegen de stam van een eik en houdt de adem in. Hij schijnt zich toch iets verbeeld te hebben. Neen.... hoor, daar is het weer....

Er hoest iemand.... er kraakt een tak...

Er klinkt een stem: „Wat is het hier toch aardedonker“.

De man achter de eik probeert met zijn ogen de duisternis te doorhoren. Hij moet weten, hij zal....

Weer die stem: „Heb je ooit zo iets gehoord. Men zegt, dat Jochum Staal geregeld naar de Engelse zender luistert, hi, hi, hi“.

De man schrikt en plotseling ziet hij twee donkere gedaanten opdoemen, vlak bij zich. Ze schuifelen rakelings langs hem heen.... in de richting van het dorp. Even staat hij

verlagen. Hij kan die beiden gaan volgen, maar dat voert hem van zijn grote doel. Verder moet hij. Hij moet de schuilplaats van de ondergrondse werkers ontdekken. En hij weet, dat hij op het goede spoor is. Het moet en zal gelukken.

Onder de hand is Jochum de heide reeds gepasseerd en voor hem staat de zwarte rand van het dichte kreupelbos. Moet hij zich daardoor een weg banen? Wie weet, waar hij belandt.... Het is ook zo aardedonker! Misschien is hier ergens een onderaards hol, handig gecamoufleerd door takken en twijgen. Jochum Staal, want die is het, loopt wat heen en weer en weet niet recht hoe verder te handelen. Hij huivert van de vroeze mist, die alles nat en koud maakt. Terug keren? Maar dat zou getuigen van een slecht plichtbesef. Als hij inderdaad een meeloper was.... een sta-in-de-weg, nou ja, dan!

Volhouden zal hij, volhouden als een bloedhond! Straks komen die beide mannen zeker terug en dan... wacht maar.

Jochum zoekt dekking tegen de kou in de dichte struiken. Hij gaat op een omgevallen boomstam zitten en wacht.... wacht.... Boven zijn hoofd ronken de motoren van tientallen bommenwerpers op reis naar het oosten.... Hun geluid sterft stil weg. En Jochum wacht maar en wacht.... Het schijnt uren te duren.

Plotseling schrikt Jochum op uit zijn gepeins. Een paar fazanten, niet ver af, beginnen leven te maken en fladderen met veel lawaai omhoog. Jochum weet wat dit betekent: als er onraad is, merken de fazanten het dadelijk. Scherp staat hij te luisteren. Eindelijk wordt zijn waakzaamheid beloond. Drie gestalten passeren hem, rwij-

gend.... Op een afstand volgt hij hen langs allerlei kronkelweggetjes. 't Is een gevaarlijke onderneming, die hem noodzaakt de uiterste voorzichtigheid in acht te nemen.

De drie mannen voor hem maken het volgen niet erg moeilijk. Ze stappen flink door en denken geen kwaad. Eindelijk wordt het bos minder dicht. Kijk, de mannen slaan plotseling linksaf.

Joe! om verhaast zijn schreden.... maar... wat is dat? Hij hoort geklop. Wat heeft dit toch te betekenen? Voorzichtig sluipt hij verder. Maar hij merkt niet, dat hij vlak voor een sloot staat....

Plof.... plons.... Jochum uit een gesmoorde vloek. Hij is kletsmat en hij heeft zijn knie lalijk bezeerd.... en zijn neus bloedt.... Maar hij houdt zich doodstil. Zouden ze de plons gehoord hebben?

Na enige tijd richt hij zich op, hijst zich aan een boomtak omhoog en kruipt op zijn

pijnlijke knieën vooruit. Wat ziet hij daar? Een gebouw? Een zacht ontsnapt zijn borst.... ha, hij weet het. Nu is zijn wens vervuld en nu kan hij tonen, dat hij geen meeloper is en geen sta-in-de-weg....

Het is een mistige morgen. Even buiten het dorp slaat een Duitse patrouille rechtsaf een brede zandweg in. De mannen marcheren flink op en zijn na een goed kwartier aan de zoom van een sparrenbos gekomen. De patrouille telt een man of tien, goed bewapend en welgemoed. Alleen de commandant kijkt stuurs. Hij komt uit het Rijnland en hij zal de dag zegenen, als hij dit land van mist en regen mag verlaten. De oorlog is toch verloren en het is nu slechts zaak om levend uit deze ellende te komen. Bah, wat een miserabele wereld. De volkeren vermoor-

den elkaar en als deze waanzinnige wereld ooit weer normaal zal worden, dan moet er heel wat gebeuren.

Hitler? Ach, eens leek alles zo mooi en toen heeft ook hij geloofd in de kracht van deze man. Zelfs toen de moorddadige oorlog tegen de Russen begon, had hij nog gemeend, dat de kracht van Duitsland nimmer kon worden gebroken.

Hitler? Himler.... Göring?.... Houd maar op. Zij hebben in hun waanzin het vaderland bedrogen en in de ellende gestort. Weg zijn de grote steden en wat nog gespaard bleef, zal straks door de tanks in puin geschoten worden. Een bonk ellende... een stuk verdriet....

Zou me die kerel nou nooit komen opdagen? Bah, wat een vuil stuk werk om zijn volk te verraden.... Landwacht'.... vuile smakkerds, die leven van het bloed en het ongeluk van hen, die torenhoog boven hen uitsteken. Vijanden, o zeker. Maar kerels met een moedig hart, dat klopt voor hun vaderland.... Taa! volk, die Hollanders. Eens, lang geleden, hebben ze tachtig jaren krijg gevoerd tegen het machtige Spanje. Vrijgevochten hebben ze zich, omdat ze vrij wilden zijn en geen onderdrukking geëogden. En hun godsdienst, het Calvinisme.... Ach ja, hij weet het. Als kind leerde hij reeds van zijn moeder het Onze Vader. Later ging hij trouw naar de kerk. Maar toen hij ouder werd en Hitler.... Ach, wat heeft die man veel kapotgeslagen.... Maar de commandant voelt toch diep in zijn hart het verlangen naar de ware vrede.... de vrede met God door het bloed van de Heiland.....

„Heil Hitler!“, klinkt het plotseling. De commandant schrikt op uit zijn gepsins. Hij kijkt met zijn staalblauwe ogen in het gezicht van de landwacht. Zijn lip krult minachtend omhoog, als hij de stakkerige vent opneemt. En wijzend op het dubbelloops geweer zegt hij tegen zijn manschappen: „Zwaar bewapend, hm, hij kan het alleen wel af, dunkt me“. Dan tegen Jochum: „Jij weet de weg?“

Jochum probeert in de houding te springen en hakkelt: „Ja... wohl...“

„Schiet op“, zegt de commandant, „jij vooraan, vooruit!“

Zwijgend zet de troep zich in beweging. Jochum is in zijn nopjes. Hij heeft op eigen initiatief gehandeld. Lange 'n onbekende weg zullen ze de oude schuur benaderen, omsingelen en dan... En als Ebel Hut er bij is! Wat zal die grote ogen opzetten, als hij hem, Jochum, ziet. Nou, geloof maar. En als er geschoten moet worden! Hij, Jochum, staat zijn mannetje. Zacht streelt zijn hand de kolf van het jachtgeweer. Hij een meeloper? 't Mocht wat. Een sta-in-de-weg? Laat Melis maar kletsen. Wat zou die man kijken, als hij dit mee kon maken. Parmantig stapt Jochum voorop met driftige, zelfbewuste schreden....

(Wordt vervolgd).

Ebel Hut wrijft zich de slaap uit de ogen en gaspt. Hoe laat zou het zijn? Oeh, wat komt dat er eigenlijk op aan. Vanmocht hebben ze een overval gedaan op het distributiekantoor van een der gemeenten in de buurt. Het was maar een lam karweitje geweest. De bonnen zitten allang in goede handen..... Hè, hè, hij zal toch maar eens opstaan. Met een ruk goeit hij de dekens opzij en springt uit bed. Haastig kleedt hij zich, stoot de luiken open, verfrist zich en steekt een sigaret aan.

Niet lang daarna komt nummer twee uit de veren. 't Is een ondergedoken spoorman. Hij wast zich proestend in het ijskoude water, kleedt zich rustig aan en vraagt onder de hand Ebel Hut om een rokertje.

Onderwijl zijn meerdere slapers wakker geworden en als Ebel Hut de radio aanzet voor de berichten, zijn allen present. Er is weinig nieuws, alleen wat activiteit aan de fronten. De spoorwegman wil zich eens wat vertreden. Hij ontgrendelt de deur en als hij deze openstoot, blikt hij in de loop van een zware revolver.....

„Verraadt!”, schreeuwt hij en slaat meteen de hand met de revolver opzij. Doch op hetzelfde ogenblik richt een der andere Duitsers zijn geweer en meteen spuwt de dreigende loop vuur en vlam..... De spoorwegman stort zonder een woord te zeggen opzij tegen de deurpost.

Twee Duitsers dringen naar binnen, doch op hetzelfde moment ratelt er een machinepistool en de overvallers slaan tegen de grond. — Opnieuw verschijnt er iemand in de deuropening..... een landwacht....

„Jochum”, schreeuwt Ebel Hut. „Mannen, valt aan!”

Maar Jochum trekt zich wijselijk haastig terug..... op hetzelfde ogenblik valt er een schot.

De Duitsers tieren en razen. Ze eisen, dat de terroristen de wapens zullen neerleggen. Maar hun geschreeuw wordt beantwoord met het vuur van een drietal machinepistolen...

Een van de Duitsers grijpt naar zijn hoofd en stort achterover. De anderen, ziende dat de tegenstand te sterk is, besluiten al schietend weg te trekken. De kogels fluiten gierend door de houten wand van de schuur. Ze doen weinig kwaad, want de verdedigers liggen plat op de grond achter de stenen klippen van het hantwerk. Ebel Hut echter

vat post achter de zware eiken deurstijl en loert voorzichtig naar buiten. Dan..... plotseling richt hij zijn wapen en trekt af..... Bijna op hetzelfde ogenblik glipt Jochum het jachtgeweer uit handen..... hij wankelt en valt.....

„Die verrader heeft zijn loon”, zegt hij.

Even later, als de Duitsers verdwenen zijn, overzien de mannen van het verzet het slagveld. De spoorman is gestorven en de beide Duitsers, die het eerst naar binnen drongen, eveneens. Behoedzaam sluipt Ebel Hut naar buiten en knielt neer bij het andere slachtoffer. Het is de commandant. Hij leeft nog, maar alles wijst er op, dat hij spoedig sterven zal. Ebel Hut legt de man in een gemakkelijker houding. De man ademt zwaar en zijn borst reutelt..... 't Is zo afgelopen... Maar dan slaat hij zijn ogen op en nauw hoorbaar klinkt het: „Jezus, Jezus...”

Dan sterft de Duitser en Ebel Hut drukt zijn ogen toe.....

Nog dezelfde dag komen de Duitsers terug. Wel honderd man omsingelen de schuur. Maar ze vinden niets, dan hun dode kameraden... en een dode landwacht...

Ze voelen dat het spel verloren is en uit louter woede steken ze de schuur in brand.

De vlammen laaien hoog op, doch spoedig stort het hintwerk omlaag en na een uur rest er niets meer dan een smeulende, rokende puinhoop. Die nacht wordt Ebel Hut gearresteerd.....

Spanjaarden... Fransen... Duitsers....

Oorlog en verwoesting.....

7. LIEUWE ATES.

Lieuwe Ates legt zijn oude kromme pijp in de vensterbank. De oude man schudt zijn hoofd en mompelt: „Met die eigenbouw is 't ook al niets gedaan. De tong wordt zo rauw als een raap en 't spul stinkt als een kalkoven”.

Hij staat op, zoekt zijn zwart zijden pet en zegt tegen Maaike, zijn vrouw, die zit te mazelen: „Ik zal maar vast de geiten verzorgen. Straks, als de grote lamp uitgaat, begint het lijden weer. Dat geknoei met 'stompjes kaars is gewoonweg een verdriet”.

„Och, dan maar wat vroeger naar bed”, zegt Maaike.

Lieuwe Ates gaat mopperend de kamer uit. Zo kun je de hele dag wel in je nest blijven, 't Spaart vuur. Him, de mens moest een winterslaap kunnen maken. Wat zouden de kolenboeren piepen! Wat een nonsens, ha, ha, ha... een winterslaapje... nou, 't kon slechter.....

In het stalltje staan twee geiten op de komst van hun haas te wachten. Ze vormen met een paar konijnen, vlaamse reuzen, het enige bezit van Lieuwe Ates. Niet dat hij meer begeert. 't Is net voldoende om zo door de dag wat afleiding te hebben. In een bakje doet hij wat haver, een naar brokken van een dikke voederbiet en schuift dit door het deurtje van het konijnenhok. Ziezo, die kunnen zo best de nacht doorkomen. Verleden week heeft hij er een geslacht; een kanjer. En vet!

Ziezo, nu naar de sikken. Ja, wacht maar, de haas komt zo. Moet je ook een slokje water? Wacht, hij zal dat kleine emmertje maar nemen. Van drinken komt in de regel maar weinig. Hier, jij eerst maar. Zo, maar een teug'e? Zainigjes hoor. Ziezo, nu nummer twee. Neen, nou ook goed. Even goede vrienden, hoor. Eerlijk gezegd, dat koude gredie zou ik ook niet lusten. Ook een stukje biet? Dat gaat nog, hè? Zo, nu nog een handvol hooi en dan maar welterusten...

Plotseling komen er twee jonge mannen naar binnen.

„Gedeveroed”, zegt de grootste en de andere greet de oude haas eveneens.

„Jongens”, zegt Lieuwe Ates, „is er iets aan de hand?”

„'t Wordt een beetje onveilig, Lieuwe”.

„O, ben jij het Jan? En is dat Menno Zwart, je vriend? Ja, ja de jeugd ontgroeit je op de duur. Eh, zei je dat het niet veilig was?”

„Wij hebben een tip gekregen”, zegt Jan Arends. „Het vermoeden is, dat de landwacht vannacht hier en daar wel eens een

bezoek kan brengen. Ebel Hut is vandaag gesnapt”.

„Ebel Hut, zeg je!” Lieuwe Ates schudt het hoofd. „'t Is me wat met die gekke oorlog. Zo Ebel Hut gevangen. Maar hoe kwam dat?”

„Hij reed met Jelmer op de weg naar de stad. Bij een bocht in de weg sprongen plotseling enige Duitsers achter de struiken vandaan. Jelmer wist te ontkomen, maar Ebel werd gearresteerd”.

„Ik hoop het beste voor hem. Die Duitsers zijn ware beulen. Kom jongens, we gaan naar binnen. Daar is 't warm en gezellig”.

Als ze binnen komen, zegt Lieuwe Ates: „Vrouw, we krijgen logg's”. Maaike knikt en zegt: „'t Bed staat klaar, hoor”.

Het is zo langzaam al aardig donker geworden. Lieuwe Ates zit in zijn grote leunstoel en warmt zijn voeten op een plaatstoof.

„Ook een sigaret?”, vraagt Jan. De oude man schudt zijn hoofd en zegt: „Neen, dank je, Die dingen heb ik nooit willen roken. Een paar flinke trekken, pff, weg zijn ze. Ik houdt het met de pijp. Maar de tabak hè? Dat is zo'n toer. Een beetje eigen teelt moet je weten. Wat droge bladeren en het rookt weer”.

„Laat je de bladeren niet fermenteren?”, vraagt Menno.

„Hè, wat bedoel je? Neen van dat sauspul moet ik niet veel hebben. Dan wordt de stank nog erger. Als je mij vraagt, nou ik geloof, dat het stomen en sausen de tabak helemaal bederft”.

„Dat kan best”, zegt Jan. „Maar ik bedoel, of je de tabak niet hebt laten be-

reiden door een tabaksfabriek. Mijn vader... „Nee jongen. Als mijn bladeren maar geel zijn, is 't al mooi genoeg. Er komt gauw rook uit. En de smaak, och dat went op de duur wel”.

„Kijk eens”, zegt Jan, „wat zeg je van deze tabak?” Meteen overhandigt hij Lieuwe Ates een half pond gefermenteerde tabak en zegt: „Dit is 'n cadeau van ons heiden”.

„Maaike, maak eens licht”, zegt Lieuwe.

Spoedig brandt de lange vetkaars en de oude baas bewondert in het flikkerend licht de grote baal tabak.

„Mooi spul, hoor. Wel bedankt”.

Na een poosje zit de oude man heerlijk te roken. Maaike scharrelt bedrijvig heen en weer teneinde het avondeten te verzorgen. Jan en Menno hebben brood meegenomen, maar daar willen de twee oudjes niets van weten. Zij zullen hun gasten verzorgen. Wat opgebakken aardappelen met een stukje spek en wat pap na zal hun best smaken. Dat brood zal Maaike wel in de kelder leggen.

Na het avondeten komt het gesprek als vanzelf op de oude schuur, die door de Duitsers is verwoest. Of Lieuwe Ates eens iets over die schuur vertelde?

Vertellen? Ja, dat kon hij wel eens doen.

Lieuwe stopt eerst nog een verse pijp en dan begint hij.

„'t Is altijd al een rare wereld geweest. Dacht je soms, dat we met deze oorlog het hoogtepunt van slechtheid hebben bereikt? Ach wat. 't Is al zeer vroeg begonnen. Kain begon al vast met zijn broer Abel te vermoorden en geloof maar dat het kort voor de zondvloed ook niet veel zaaks is geweest. En als je me nou vraagt, hoe de zonen van vader Jacob in Sichem aan 't moorden zijn geslagen, hoe ze hun broer Jozef hebben behandeld, nou dan wrijf je de ogen ook wel eens uit. En toen de Israëlieten de pas geboren jongetjes in de Nijl moesten werpen, ach wat een leed, wat een ellende. Je praat tegenwoordig veel over onderdruiken. Dat het zo moeilijk is en zo zwaar. Ja, ja, 't is ook een zwaar ding. Maar iets nieuws? Heb je dan nooit gelezen, hoe Ohadja tijdens de grote droogte de profeten verborg in de spelonken? Ook geen peulschillette. En gevaarlijk! Ach, de geschiedenis is eigenlijk een grote aaneenschakeling van oorlogen, van haat, nijd en bedrog”.

Ja, maar we hadden nu meer speciaal 't oog op de Franse tijd”, zegt Jan Arends.

„Je zou mij maar eens laten uitpraten. We komen er vanzelf. Je moet nooit vergeten, dat alles in de wereld, in vroeger dagen en in de toekomst draait om Jezus Christus. Er is geen oorlog, of het raakt Hem. Die strijd tegen Jezus openbaarde zich het heftigst in Zijn omwandeling op aarde. En waarom? Omdat men zich aan Hem ergerde. Het begon al dadelijk met de haat van de Farizeeën. Als Jezus door het gemaide gaat en de discipelen aren plukken; als Hij de man met een verdorde hand geneest op de Sabbath..... o, vreselijk! En als Hij eet met tollenaars en

zondaren..... Nee jongens, daar heb je het. Gods eigen Zoon kon in de ogen van de delictige Joden, de stand niet op houden. Eten met zondaren en tollenaars. Eigenlijk een soort van N.S.B.ers. Kon het ooit erger? Weg met zulk een. Kruis hem!

En wij? Praten met N.S.B.ers? Hen liefdevol wijzen op de verkeerde weg en met hen eten en voor hen bidden? Ooit van gemerkt, dat zo iets gebeurt? Ach nee, wij schelden hen voor moffenknechten, hieldikers en verraders. Wij wensen hen de kogel en wij tonen hun onze haat en onze minachting. Zijn wij dan beter dan de Farizeeën? Jezus verkeerde in de huizen van zondaren en tollenaars en at met hen. Zij hadden de Medicijnmeester van node! En zou dat nu veranderd zijn?”

„Ja maar, die schooljes...”, zegt Menno.

„Kijk, daar heb je 't al. Omdat jij meent in 't rechte spoor te gaan meen je hem, die dwaalt te mogen schelden voor schoolje. Meen je hem te mogen haten. Wij allen hebben de Medicijnmeester van node, misschien jij wel 't meest. Bid je wel eens voor hem?”

„Maar Lieuwe, hoe, hoe! Daar heb je al die boze overvallen, die huiszoekingen en arrestaties. En als je mij nou vraagt, of Jochum zijn verdiende loon heeft gekregen, dan zeg ik: ja”.

„Ik kan 't me begrijpen, jongens. En toch... het kan een moord zijn... God oordeelt anders dan de mensen”.

„Wat..... een moord! In een gevecht!”

„Och jongens, wij mensen hebben het zo prachtig uitgedacht. Het klopt allemaal als een bus. Die Duitsers vielen in een eerlijke strijd. Maar Ebel Hut kende Jochum... en hij haatte deze. Het is moeilijk, ik weet het, maar het zou toch kunnen, dat Ebel Hut Jochum heeft doodgeschoten uit enkel haatgevoel. De kans was er immers. Ik wil het niet graag beweren, maar het kan een moord zijn. Al is het oorlog daarom blijven Gods wetten nog wel van kracht. De verruwing tijdens een oorlog is al zo groot, dat we aan een leugen geen aandacht meer schenken.

„Ja, maar je mag de vijand met list toch wel in 't oetje nemen. Stel je voor, dat een gevangene de hele waarheid zegt”.

„List is iets anders dan liegen, jongens. De list heeft te maken met het menselijk vernuft, maar de leugen is een inblazing van de boze en ontleent zijn bestaan aan de vader der leugen. Of menen jullie, dat in tijd van oorlog het gebod: gij zult geen vals getuigenis geven van minder kracht is, dan in tijden van vrede en voorspoed? In geen geval! En men probeert in deze dagen zo dikwijls de waarheid een been te lichten, dat je nauwelijks meer weet, wat waarheid en wat leugen is.....”

„Maar wat heeft dat nu eigenlijk met de oude schuur te maken, Lieuwe?”, vraagt Jan ongeduldig.

„Nou zijn we op 't rechte steek”, antwoordt Lieuwe Ates. „Luister”.

(Wordt vervolgd).

„Als God mij 't leven schenkt, word ik in mei zeventig jaar. Och, dat is eigenlijk maar 'n klein rukje. Je moet weten, dat mijn vader in 1830 geboren werd. Hij was een zoon van Lieuwe Ates, mijn grootvader, die in 1780 ter wereld kwam. Ik heb mijn grootvader niet gekend, want toen ik ben geboren, was hij reeds veertien jaar dood. Toch heeft mijn vader heel veel over hem verteld. En als jullie eens de moeite neemt naar de oude Maarten Harms te gaan, dan zal die jul- lie heel wat over de oude Lieuwe Ates kunnen vertellen”.

„Hoe oud is Maarten Harms?”, vraagt Jan. — „Vier en negentig jaar..... vier en-negentig..... Zijn gezicht wordt er niet beter op, maar zijn geheugen is prima. Weet je, Maarten is een neef van mij en mijn grootvader was ook zijn grootvader”.

„Hé”, zegt Menno. „Dat hoor ik pas voor 't eerst”. — „Dat neem ik grif aan. Alleen de ouderen in het dorp weten hiervan en dan nog lang niet allen”.

Lieuwe Ates klopt zijn pijp uit in de asla van de kachel. Jan en Menno rollen een sigaret, onderwijl de oude baas zijn pijp opnieuw stopt. En als ze gedrieën

smakelijk de brand in de tabak zuigen, trekt de rook in slierten naar het flikkerend kaarslicht..... als een vale mist over het vredige land.....

En dan komt het verhaal.

8. SMOKKELAARS.

In de buurt van Holwerd stond vroeger een oud slot. Aan de weg van Dokkum naar Holwerd staan nu nog een grote groep bomen ter rechterzijde en een met bomen begrensde oprit gaat vanaf de weg er naar toe. Daar stond jaren her een oud slot, zoals er zoveel in Friesland gestaan hebben, maar die in de loop der tijden gesloopt zijn. Wie in vroeger tijden op dat oude slot bij Holwerd de scepter zwaaide, doet niet ter zake, als wel het feit, dat die oude burcht tijdens de Franse overheersing nu niet bepaald een ruïne, dan toch wel zeer verwaarloosd was. Grote brokken steen waren van boven gevallen en de pannen van het dak waren op meerdere plaatsen stuk of over elkaar geschoven. De meeste ramen bezaten geen glas meer en verschillende deuren hingen scheef in hun roestige scharnieren. Het adellijk geslacht, dat in vorige eeuwen dit slot

niet naar de „vogelaar”, die met zijn slimheid de onschuldige vogeltjes lokt en dan onder z'n vogelvangernet neerslaat.

VI. Denk toch eens aan al die honderden, die hetzelfde ondergaan (makers) en aan hun familie en vrienden (die hen „nastaan”). Eéns zal de vrijheid dagen!

VII. Dan ziet hij naar boven. Door het hoge getraliede venster komt aarze lend de morgenschemer (dralen). Nú komt het, het ergel „God vergeef mij en laat ik dapper zijn, de blinddoek weigeren en „de lopen, vertrouwend mijn

hart en mijn leven biën”.

— Nu worden we stil. Het is 4 mei: Dodenherdenking. De treinen, de trams, auto's, fietsers en voetgangers, alles staat twee minuten stil. Halfstok hangt de vlag. Rouw in het hele land!.....

— Maar... morgen wapperen de vlaggen. 5 mei! „De strik brak los, en wij zijn vrij geraakt” (Ps. 124). „Heer, zegen gij ons dierbaar Vaderland en laat ons nimmer, nimmer slaven worden!”

Rotterdam. Frans C. van Dorp.

P.S. In 't vorig nummer moet inplaats van „twisten” staan: tuisen.

bewoonde, was deels uitgestorven en anderzijds naar het buitenland getrokken. Het oude slot werd aan zijn lot overge-

laten, alleen de tuinman, die boven het koetshuis woonde, had het opzicht. Langzamerhand geraakte het slot in een zeer verwaarloosde toestand en men dacht er sterk over het voor afbraak van de hand te doen.

Toen kwamen de Fransen. De Franse gendarmen snuffelden hier en daar wat rond, maar ze gaven in 't eerst weinig last. Nou ja, de vurige Oranjeklant werd vanzelfsprekend blauw van ergernis, als hij zo'n Fransman ontmoette, al was het een feit, dat de Patriotten meer gehaat waren, dan de Fransen. Die Patriotten hadden immers de prins van Oranje het leven ondragelijk gemaakt en ze hadden de Fransen met gejuich ontvangen. Geschreeuwd hadden die volksverraders; geschreeuwd van vrijheid, gelijkheid en broederschap. De tijd zou veranderen: een gloriëtijd zou aanvangen.

Zie je, er is maar weinig verschil tussen een volbloed Patriot uit die tijd en een N.S.B.er uit onze dagen. De Patriotten hielden er weerkorpsen op na, evenals nu de N.S.B.ers hun gehate landwacht. De naam is veranderd, maar voor 't overige is er slechts weinig verschil.

Je vraagt je af, wat Holwerd met deze streken, met het zwartveen te maken heeft en wat dat oude verwaarloosde slot

betekende in de strijd tegen de Franse verdrukking? Luister maar. Zo je weet, bleef het koetshuis bewoond. De man, die als taak had de tuin, de oprit en de bijgebouwen te verzorgen, heette Lieuwe Ates, net als ik. Ja zeker, het was mijn grootvader. Vanouds stamt mijn familie uit het noorden van Friesland en de barre Franse tijd heeft ons vandaar verdreven. Maar om op Lieuwe Ates, mijn grootvader, terug te komen. Hij leefde gelukkig en was tevreden met het weinige, dat hij verdiende en met hetgeen de grote moestuin hem opleverde. Aan een ding had hij een geweldige afkeer: aan het geschreeuw van de Patriotten. En toen prins Willem V het land verliet en de Patriotten in hun dolle vreugde dansten om tal van vrijheidsbomen en lustige liedjes zongen bij haastig ontstoken vreugdevuren, vertoonde de man zich zelden in het publiek. Hij had zich weinig bemoeid met de politiek van zijn dagen, maar hij wist heel goed, dat de Fransen niet uit medelijden gekomen waren.

Op een morgen verschenen er enige gendarmen. Ze wilden het oude slot inspecteren met het oog op een mogelijke legering voor de douanen. Maar toen ze de zaak hadden opgenomen, schudden ze het hoofd. Het oude slot was eigenlijk weinig meer dan een ruïne.

En toen gebeurde het.

Je moet rekenen, dat die Franse snoes hanen allerhande maatregelen namen, net als de Duitsers. Op zichzelf is dat begrijpelijk en als die maatregelen alleen genomen worden uit oogpunt van hun eigen oorlogspositie, met inachtneming van het oorlogsrecht, och dan valt er veel te verdragen. Eens houdt de oorlog vanzelf op en aan alle geweld komt zeker een eind.

Maar als de Fransen alle handel met Engeland gaan verbieden en als ze alle koloniale waren in beslag nemen en soms voor de ogen der onthutste Nederlanders verbranden; als er armoe komt en gebrek; als de strenge douane alles wat contrabande is, verbeurd verklaren; als de opgelegde boeten bijna niet te betalen zijn en de gevangenisstraffen streng, dan komt in het hart van ons volk de drang om die strenge wetten en moor-

dende bepalingen te ontduiken.

Geen wonder ook. Zoals men Nederland aantast in zijn handel; deze verbiedt en belemmert, zo grijpt een moordenaar zijn slachtoffer bij de keel, wurgend.....

Dan begint de smokkelhandel en hoe de Franse douanen ook hun best doen, telkens en telkens worden ze bedrogen.

Zo gebeurt het op een stormachtige avond, dat er op een der kleine ruitjes van het koetshuis wordt getikt. Lieuwe Ates roept vanuit de kamer wat dat geklop in de avond beduiden moet. De man bij het venster mompelt enige woorden. Lieuwe Ates weet dadelijk, wie hij voor heeft. Dadelijk opent hij de deur en laat de bezoeker binnen. Veel tijd om te praten hebben ze niet, want de man is op de vlucht voor een stel Franse gendarmen. Dan schuift Lieuwe Ates het deksel van een grote ton, licht met 'n

haak de bodem omhoog en in een oogwenk is de man verdwenen. Het is niettemin net op tijd, want dadelijk daarop wordt er op de deur gebonsd.

Lieuwe Ates sloft kalm naar de zware deur, opent een klein luikje en vraagt wat er aan de hand is. Er klinken dreigementen en het sabelgekleetter bewijst, dat men buiten niet bang is. Spoedig ontgrendelt Lieuwe Ates de deur en in minder dan geen tijd is hij omringd door

een aantal Franse snorrebaarden. Een Patriot uit de omgeving, Piebe Drost, treedt naar voren en vraagt op ruwe toon, waar de vluchteling gebleven is.

Lieuwe Ates schudt zijn hoofd. Vluchteling? Wat heeft hij met een vluchteling te maken? Dan stampt de Franse luitenant met de kolf van zijn geweer op de stenen vloer en schreeuwt bij hoog en laag, dat er wel degelijk een vluchteling in huis zit. Er klinkt een kort bevel en de huiszoeking begint. Lieuwe Ates lacht en als de toornige luitenant vraagt, wat dat lachje te betekenen heeft, antwoordt hij, dat ze echte domoren zijn. Natuurlijk zit de gezochte in het oude slot. Misschien is hij in een van de afstandse torens gevlucht, of zit hij onder een versleten vloer.

De Fransen kijken Piebe Drost eens aan en op diens wenk rukken ogenblikkelijk een zestal gendarmen op onderzoek uit. Zonder resultaat echter. Een van de Fransen komt hinkend terug. Bij een val in een der kelders heeft hij zich danig bezeerd.

Als de lui het zoeken móe zijn, druipen ze af en het laat zich denken, dat ze niet in een al te gunstige stemming zijn. Je hebt je natuurlijk intussen afgevraagd, wie die vluchteling was. 't Was Hotze Jans van Holwerd, een goede bekende".

De jongens, die beide al zeventien jaar zijn, roepen: „Hotze Jans! De man, die meermalen zijn naam in de oude schuur gekerfd heeft!"

„Dezelfde", hervat Lieuwe Ates, „iemand, die niet gauw bang was en die de Fransen al menige poets gebakken had. Als de gendarmen verdwenen zijn, schuift Lieuwe Ates, m'n grootvader, opnieuw het deksel van de ton, licht de bodem op en Hotze Jans komt weer boven water. Hij is opgetogen over zijn ontsnapping en bedankt Lieuwe Ates voor diens medewerking. Maar deze wil van geen dank weten en verheugt zich met Hotze Jans over diens ontsnapping.

En als Lieuwe nieuwsgierig vraagt, hoe Hotze Jans zich zo in de nestels gewerkt heeft, geeft deze een nauwkeurig verslag van zijn belevenissen, wat neerkomt op het volgende:

(Wordt vervolgd).

Ze hadden de vorige nacht een flinke hoeveelheid koffie en tabak gesmokkeld. De beide Franse douanen op zijn schip waren zo dronken als een kanon en lagen te kokhalzen in 't vooronder. Enfin, Hotze Jans en zijn maat Hille Abels, praaiden ten noorden van het Pinkegat een Engelsman en na een uur van hard werken lag de buit in het ruim. Och, zo'n zaakje was in een handomdraai voor elkaar en de kunst om de smokkelwaar te bergen was moeilijker dan de ontvangst..

Toch hadden ze deze keer de wind tegen. Ze voeren bij hoog water de wadden op, hielden aan op de toren van Holwerd, draaiden zo'n vijftienhonderd meter uit de kust rechtsaf, tot ze na een half uur varens op een grote sloep stieten. Het was Sterke Ynze uit Wierum met zijn mannen. Spoedig zou de buit overgeheveld geweest zijn, als niet een van de douanen zijn hoofd buiten het vooronder gestoken had. Natuurlijk viel per ongeluk Hille Abels boven op de Fransman en samen tolden ze naar beneden. De Fransman ging te keer als een razende. Hille maakte duizend verontschuldgingen en wou de ware toedracht van zijn wonderlijke val uiteenzetten in de stille hoop dat intussen de sloep verdwijnen zou.

Maar jawel! De Fransman rook lont en in een wip was hij weer boven. Op dat ogenblik dobberde in het vale duister de sloep op geringe afstand voor de steven van het vaartuig. Toen had je de poppen aan het dansen. Schelden, razen, schreeuwen en dreigen met het geweer. Hotze moest en zou die sloep bezeilen, zonder mankeren. De woedende douane richtte zijn geweer op de sloep ... en schoot. Toen hij een schreeuw meende te horen, dacht hij het gewon-

nen te hebben, maar de sloep verwijderde zich snel, al sneller van het schip.

Hotze Jans had niets geen haast om het bevel op te volgen, maar de Fransman had meer verstand van zeilen, dan Hotze dacht. De man vloog naar het vooronder, schudde zijn snurkende kameraad door elkaar, wierp de man een schotel water in 't gezicht en in minder dan geen tijd had Hotze beide douanen op het dek. Hotze hoopte, dat Sterke Ynze met z'n mannen veilig de dijk zouden bereiken, voor die twee Fransmen hem tot snel zeilen zouden dwingen.

Intussen zat Hille wat te frunniken aan een eind touw en zo ongemerkt wist hij de zwaarden op te trekken en daar de wind uit het zuid-westen waaide in de richting van het kerend getij, dreef de boot af naar zee. Dat was Ynze's geluk.

Hotze floot alweer een vrolijk deuntje en Hille duwde een handvol tabak achter de kiezen. Het kwam er toen slechts op aan in het duister het Wad af te komen en over de Sipke-plaat het Pinkegat te bereiken. Maar de Franse douane kreeg deze manoeuvre in de link en protesteerde fel over deze koersverandering. Hotze moest en zou naar Wierum varen, zonder pardon!

Jawel, naar Wierum. Daar wachtte hen weinig goeds en om dit te voorkomen, zette Hotze koers naar de dichtstbijzijnde ondiepte, om hier de boot op te zetten. Er was geen andere keus, want in het ruim lagen nog drie balen tabak en een paar zakken koffie. Daarmee konden ze onmogelijk Wierum binnen vallen. Beter in nacht en ontij met het schip op een zandplaat, dan in Wierum achter slot en grendel.....

Daar drevén ze dan.....

9. TE VUUR EN TE ZWAARD.

Toen de Fransen merkten dat ze Wierum niet meer konden halen, gaven ze bevel het ruime sop te kiezen. Daar veranderde de zaak aanmerkelijk van en in de hoop, dat de boze douanen na verloop van tijd wel in het vooronder zouden zakken, gaf Hotze Hille het roer en ging een praatje maken met de Fransen over het koude weer en het warme vooronder. Maar hij kreeg de heren niet naar beneden. Toen het begon te dagen, lag Ameland recht beneden hen.

Gingen die beide vuurvreters maar eens weg, dan zouden Hotze en Hille de verboden waar over boord kunnen werpen. Maar die kans kregen ze niet. En toen de dag aanbrak, gaven de Fransen bevel de luiken te lichten. Ze wilden even een kijkje in het ruim nemen.

Hille kreeg een knipoogje van Hotze en samen lichtten ze een der luiken van het ruim op. De Fransen schoten meteen als snoeken naar omlaag. Juist toen de schippers van plan waren het luik weer op zijn plaats te leggen, kwam een van de douanen weer boven. Maar dat mocht, neen dat kon niet; onmogelijk! En de klap, die Hille de man op het hoofd gaf, kwam behoorlijk aan. Als een zak tuimelde hij naar beneden en in een oogwenk zat het luik weer op z'n plaats en werd behoorlijk vastgepend.

Je kunt begrijpen, dat de Fransman in het ruim behoorlijk begon op te spelen. Maar niets ter wereld kon Hotze en zijn maat bewegen de luiken opnieuw te lichten.

Na enige tijd kwam er meer leven in de brouwerij, toen de bewusteloos geslagen douane weer bij kwam. Maar al 't getier was vergeefs. Ze zaten voorgoed gevangen en konden gaan rusten op de balen koffie en tabak.....

Zeilend op het getij wendde Hotze de steven en tegen de middag kwam de kust in zicht. Toen het water begon te vallen, zette Hotze in de buurt van Holwerd zijn schip op het droge en de beide schippers namen haastig de benen. Het was hoog tijd, want toen ze de dijk beklommen, kwam uit de richting van Holwerd een troep gendarmen. Het werd een wilde vlucht, die voor Hotze eindigde in de kelder van het oude koetshuis, terwijl Hille ontkwam in de buurt van Brantgum.

Sterke Ynze was niet erg gelukkig geweest met het bergen en transporteren van de kostbare waar en hij ont kwam ternauwernood aan de greep van de rusteloos speurende douanen. Het ergste was, dat hij met hen in een gevecht was geraakt, waarbij hij een rake opstopper had gegeven en een tweede gevaarlijk het scherpe mes had laten voelen. Midden in de nacht had hij Lieuwe Ates uit zijn bed getrommeld. Het was niet voor het eerst, dat het koetshuis zijn deuren ontsloot voor vluchtende smokkelaars en opgejaagde vaderlanders.

Sterke Ynze balde zijn vuisten van machteloze woede over de roofzuchtige Fransen, maar het meest over de Patriotten, die heulden met de vijanden van land en volk.

Neen, Lieuwe Ates, Hille Abels, Hotze Jans en Sterke Ynze waren niet grif naar het zwartveen gekomen, als ze niet hadden moeten vluchten voor het Franse geweld. En ze hadden evenmin de bescherming van het koetshuis verlaten, als niet een stille verrader zijn gluiperig werk had gedaan.

Piebe Drost, de Patriot, kwam er eindelijk achter, dat de smokkelaars zich in de buurt van het oude slot verbor-

gen hielden. En toen werd het wel erg grijs. Op klaarlichte dag kwamen de Fransen opdagen. Lieuwe Ates zag ze komen en in grote haast verdwenen allen in het ruime keldergewelf. Wat gingen die Fransen te keer, toen ze het nest verlaten vonden en de vogels gevlogen. Maar Piebe beweerde bij hoog en laag, dat de smokkelaars onmogelijk gevlucht konden zijn. Hij had niet voor niets drie dagen op de loer gelegen. De gendarmen haalden alles overhoop. Ze staken met hun scherpe bajonetten door de gesloten kastdeuren; ze zochten en speurden overal, maar zonder resultaat.

Toen werden ze kwaad op Piebe. Ze zetten de verrader tegen de muur en sloegen hem om de oren. Hij schreeuwde als een speenvarken en smeekte om genade. Maar de Fransen gierden van pret en prikten Piebe met de bajonetten in de kuiten. En toen een van de Fransen op het idee kwam de patriot als een waakhond aan de ketting te leggen, om zodoende op de spoken van het oude slot en van zijn eigen verbeelding te passen, steeg er een gebrul van instemming omhoog.

De gezochte smokkelaars zaten veilig in de kelder en om de beurt luisterden ze, hoe het met Piebe zou aflopen. Het besluit van de gendarmen om Piebe vast te binden, vonden ze kostelijk en sterke Ynze vergenoegde zich reeds in het vooruitzicht voor spook te spelen..... Hotze Jans was van plan Piebe in de nacht aan een verhoor te onderwerpen, heel geheimzinnig.

Het kwam echter geheel anders.

Piebe schilderde de Fransen in allerlei toonaarden de verschrikkelijke boosaardigheid van Lieuwe en zijn vrienden voor ogen. Ze moesten, volgens hem, een verbond met de duivel gesloten hebben en daarom hadden ze zich geheel onzichtbaar kunnen maken. Het enige middel om hen in handen te krijgen, was het oude nest plat te branden. Dan kwamen ze vanzelf voor de dag.

Dit was aan geen dovemansoren gezegd en spoedig vrat het vuur gretig in het droge rijshout en de opgetaste bossen stro. De Fransen ruimden het veld en weldra stond het koetshuis in vuur en vlam. De mannen in het keldergewelf hoorden de vlammen loeien en met het

oog op een mogelijk instorten trokken ze zich zo ver mogelijk terug. Wel stond het gewelf in verbinding met de oude burcht door een nauwe gang, maar de ingang was door puinaarde en door boomwortels zo goed als afgesloten. De bedompte lucht in het onderaards verblijf werd er echter niet beter op, toen de scherpe reuk van de smeulende puinhoop naar binnen trok. Toch bleven de mannen geduldig wachten en beraadslaagden intussen hoe verder te handelen.

Lieuwe Ates stelde voor gezamenlijk naar Anjum te gaan. Daar woonde een neef van hem, Lieuwe Botes, een echte vrijbuiters. Maar Sterke Ynze schudde zijn hoofd. Anjum was veel te dicht in de buurt. Daar zouden ze vroeg of laat toch tegen de lamp lopen. Bovendien zou Piebe Drost niet rusten voor hij hen kon overleveren aan de Fransen.

Neen, niet naar Anjum.

Toen kwam Sterke Ynze met het voorstel zo ver mogelijk weg te trekken. Hij kwam zelf uit de buurt van het Zwartveen en zijn familie zou hen met open armen ontvangen.

Verraders op het Zwartveen? Fransen?

Neen hoor, in dat afgelegen gat kon geen domme Patriot houvast krijgen voor zijn dwaze denkbeelden en de Fransen konden die plek eenvoudig niet vinden. Heide, bos, water, veen en rietplassen. Nergens in Nederland zouden ze rustiger kunnen zitten.

Zo kwam het, dat de mannen de onheilsplek 's nachts in alle stilte verlieten en na korter of langer tijd allen behouden op het Zwartveen belandden.....

10. OP HET ZWARTVEEN.

Het leven op 't Zwartveen ging zijn gewone gang en eigenlijk niets wees er daar op, dat Nederland onder de wrede hand van Napoleon, de tiran, lag te krimpen. De weinige boeren weidden hun koeien en schapen in alle eenvoud; er werd turf gestoken en gebaggerd en in de winter lag het vergeten gehucht onder de lieleblanke sneeuw.

Sterke Ynze had zich als knecht verhuurd bij een boer, Hille Abels breide in de zomer kousen achter de schapen en zat in de winter achter het spinnewiel; Hotze Jans lapte de oude schuren

wat op en Lieuwe Ates verzorgde het vee en de bijenstal van een jonge weduwe.

Maar 's nachts waren ze allen bijeen in een schuur, die de mannen onder leiding van Sterke Ynze gebouwd hadden. De schuur stond..... ja, je weet het al... ver weg in de onbewoonde wereld.....

Niemand dacht aan de Franse overheersing, zo eenzaam en vergeten lag het Zwartveen op de grote wereld.....

En toch.....

Op een morgen brengt Sterke Ynze vijf zakken haver naar de molenaar van het dorp. Hij rijdt langs de grote heidevlakte en fluit een vrolijk wijsje. De zon glanst als goud, de bijen zoemen boven de paarse hei en een leeuwerik klimt zingend de lucht in.

Als Ynze met zijn wagen de molenwiel oprijdt, komt de molenaar hem haastig tegemoet en zegt, dat de zakken

hij de wagen tot voor de molen. Wat maalt hij om Frans en! Kom nou! Die pochhanzen van Napoleons armee hebben het meestal erg druk met het poetsen van hun geweren en het verzorgen van hun grote snorren.. Frans en, nou ja.

En als de molenaar hem vertelt, dat er jacht gemaakt wordt op hen, die zich niet hebben gemeld voor de inschrijving als soldaat, dan vlamt de geest van verzet bij Ynze dadelijk op. Zie je, dat is nu wel het ergste, wat er gebeuren kan. De dwingeland wil de jeugd van Nederland onder de wapenen hebben, dan mag ze meevechten tegen de Russen..... Dat is meer dan een rechtgeaard mens kan verduwen. Zonder acht te slaan op de goedbedoelde waarschuwing van de molenaar, rijdt Sterke Ynze voor de ingang van de molen, rukt de deuren open... en... twee Franse snorrebaarden versperren de toegang.

Sterke Ynze haalt zijn schouders op en wil zijn gang gaan. Wat! Hij wil en zal naar binnen. Die lelijke dwarskijkers kunnen, wat hem betreft, naar de maan vliegen! Maar ze grijpen hem beet en trachten hem naar buiten te dringen. Geen mens mag de molen betreden; basta!

Maar Sterke Ynze loopt door met een zak haver op zijn rechterschouder. Hij heeft op dat ogenblik de maling aan heel het Franse rijk.

O wee! Een van de Frans en neemt de sabel..... Maar Ynze bedenkt zich niet en gooit zijn vijand de zware zak haver tegen de benen. Met een smak ploft de Fransman tegen een molensteen en blijft roerloos liggen. Meteen grijpt Sterke Ynze de andere Fransman, schudt deze hardhandig door elkaar en smijt de man naar buiten. Terstond krabbelt de ont-hutste Fransoos weer op de been, trekt zijn sabel en zal volgens de regelen der kunst zijn aanvaller mores leren.

Jawel, maar dan had hij vroeger moeten opstaan. Sterke Ynze ontwijkt handig het gevaarlijke wapen en in minder dan geen tijd zit hij de Fransman op het lijf. De man geeft een gesmoorde gil, maar als Sterke Ynze even later opstaat, ligt zijn aanvaller bewegingloos in een greppel. Die zal voorlopig wel even moeten uitrusten, voor hij weer commanderen kan.

(Slot volgt.)

voor de molen afgeladen moeten worden. Er zijn Frans en in het dorp en wat nog erger is, ze zijn ook op de molen. Dat prikkelt Sterke Ynze en verbeteren rijdt

Het zou alles misschien nog met een sissers zijn afgelopen, maar als Sterke Ynze de molenwerf afrijdt, klinkt er plotseling een uitroep van verbazing. Wie slaakt die kreet?

Daar staat Piebe Drost en naast hem staan vier gendarmen! Sterke Ynze herkent de verrader onmiddellijk. Hij bijt op de tanden, geeft het paard een ferme tik met de teugel en voort gaat het..... snel... snel... sneller...

Gelukkig weet hij te ontkomen. Maar als hij zijn vrienden het avontuur bij de molen vertelt, lachen ze smakelijk om dat geval. Ze schrikken echter niet weinig, als ze horen, dat Piebe Drost in het dorp is. Enfin, hij weet het verblijf van de mannen niet en de bewoners van het dorp zijn zo dicht als een pot.....

Lieuwe Ates stelt toch voor de plaats zo gauw mogelijk te verlaten, maar de overigen willen er niet van horen. Vluchten uit het Zwartveen? Geen denken aan! En als de Franssen toch komen opdagen, zullen ze zich als een man te

weer stellen. Oranje had zonder strijd de vlag gestreken, maar zij zullen liever sterven, dan vluchten.

Maar na een dag is hun heldhaftigheid wat bekoeld en Lieuwe Ates' voorslag om samen het Zwartveen in 't geheim te verlaten vindt meer gehoor. De eerste dagen zal er nog geen direct gevaar bestaan, omdat Piebe Drost eerst moet uitzien te vissen, waar de mannen uit Holwerd zich schuil houden.....

Op een duistere nacht besluiten Lieuwe Ates en zijn vrienden te vluchten. Maar waarom gaat Lieuwe Ates eerst nog even naar de jonge weduwe? Kan hij het Zwartveen niet verlaten zonder haar vaarwel te zeggen? Waarom stelt hij de veiligheid van zichzelf en van zijn vrienden in gevaar door eerst afscheid te gaan nemen van een vrouw?

Ach, aan mogelijk gevaar denkt nog geen van allen en waarom zou Lieuwe Ates niet even een laatste groet mogen brengen aan de vrouw, waarvan hij was gaan houden? Die nachtelijke tocht naar de woning van de weduwe redde hem

vrolijk zijn en net zoveel schik hebben in dit toneeltje als de dichter had. Dat is de eerste voorwaarde voor een goede voordracht. En wat gebaren betreft: hier kun je je hart nou eens ophalen. Maar maak het niet te gek. Als je b.v. bij de laatste regel denkt, dat je nu ook krom moet gaan staan, dan ben je er vierkant naast. Je bereikt hier meer met een werkelijk vrolijke, lachende toet. En nu: hardop lezen en luisteren, luisteren of er ritme en melodie in komt!

Frans C. van Dorp.

¹⁾ — is de lettergreep met een sterker accent (klemtoon) ~ is lettergreep met minder accent.

Voor de onderwijzers:

Het eerste nummer van de nieuwe jaargang verschijnt D.V. 20 augustus a.s.

Wegens de vakantietijd verschijnt in de maand juli O.E.K. niet.

Door de enorme stijging van de porto's zijn we genoodzaakt de prijs nogmaals iets te verhogen, n.l. per half jaar:

Abonnementsprijs 25 cent.

Kniplblad per stuk 2 cent.

het leven.

Je moet weten, dat Piebe Drost geheel onverwacht een helper had gekregen. Van een inwoner van 't Zwartveen, die een erge hekel aan Lieuwe Ates had. Hij heet Geert Harms en hij had sedert lang een oogje op de weduwe. In 't eerst was deze Geert Harms wel genegen, maar sedert de komst van de smokkelaars was die toegenegenheid totaal van de baan. Geert Harms razend vanzelf.

Eens op een middag komt het tot een botsing op de grote heide, waar Geert Harms de schapen hoedt. Lieuwe Ates heeft een boodschap gedaan en keert welgemoed in de middag terug. Hij neemt het pad over de heide en als hij Geert Harms ziet, besluit hij een praatje met de scheper te maken. Maar Geert Harms is daarvan niet gediend. Hij windt zich almeer op en springt plotseling op Lieuwe Ates af. Er volgt een worsteling, waarbij de scheper rake klappen oploopt en ongenadig wordt afgetuigd. Hij is voorgoed de mindere van Lieuwe Ates.

Natuurlijk heeft Geert Harms ook gehoord van Sterke Ynze's avontuur bij de molen en van toen af stond zijn besluit vast. Dat geval is een welkome gelegenheid voor zijn wraak. Stilletjes neemt hij in het dorp eens poolshoogte, waar de Fransen gelegerd zijn en na 'n paar dagen treft hij Piebe Drost, die hem vertelt, dat er druk gezocht wordt naar de verblijfplaats van Sterke Ynze. Tot grote spijt van Piebe Drost tot nog toe zonder resultaat. Geert Harms laat nog niets los, maar hij maakt Piebe warm door te zeggen, dat hij wel genegen is de schuilplaats van Sterke Ynze en zijn makkers aan te wijzen. Piebe Drost hoort er van op en maant tot spoed. Ja, dat wil Geert Harms best geloven, maar voor wat hoort wat!

Ze worden het spoedig eens en Geert Harms verheugt zich over de geboden som, ofschoon hij niet wist, dat hij slechts de helft ontvangen zou van wat Piebe zelf op zou strijken. Zo bedriegt de ene verrader de andere.

En juist in de nacht, als Sterke Ynze, Hille Abels en Hotze Jans op de terugkomst van Lieuwe Ates zitten te wachten, leidt Geert Harms een troep van meer dan vijftien gendarmen over de grote heide naar de schuur. Hij wist,

dat de smokkelaars daar 's nachts verblijf hielden. Dit feit speelt de verrader juist in de kaart, want zo zal nimmer ooit iemand aan de weet komen, dat hij de mannen overleverde..... En eer dat de morgen zal aanbreken, zullen Lieuwe Ates en zijn makkers al zijn weggevoerd.....

11. DE OVERVAL.

De drie vrienden zitten te wachten op de terugkeer van Lieuwe Ates. Ze bespreken nog eens, welke weg ze zullen nemen en hoe ver ze in het donker kunnen komen, als Hotze Jans opeens een verdacht geluid hoort. Ze denken niet anders, of Lieuwe is in aantocht. Maar Sterke Ynze maakt hen er opmerkzaam op, dat er buiten zachte bevelen klinken. De tijd om zich tewaer te stellen is kort, want plotseling klinkt het bevel, dat ze zich moeten overgeven.

Dit bars bevel klinkt in hun eigen taal en de stem heeft een bekende klank: Piebe Drost.....

Maar Sterke Ynze en zijn makker houden zich doodstil. Opnieuw een bevel. Geen antwoord. De Fransen proberen de deur te forceren. Dit gelukt tenslotte, maar als twee van de aanvallers naar binnen stormen, worden ze zo warm ontvangen, dat ze meer dood dan levend naar buiten wankelen. Het is 't werk van Sterke Ynze. Ook een tweede aanval komt de indringers duur te staan. Drie hunner worden buiten gevecht gesteld, terwijl Hotze Jans kans heeft gezien een geweer te bemachtigen. Nu heeft hij een geducht wapen en zwaaiend met de kolf van het geweer, weet hij een van de gendarmen een flinke opstopper toe te dienen.

Toch wordt de toestand in de schuur langzamerhand onhoudbaar en als de Fransen het dak beklimmen en de dakbedekking verwijderen, besluiten de belegerden een uitval te doen.

Intussen zijn de bewoners van het Zwartveen door het geweervuur en het geschreeuw uit hun slaap geschrokken. Ze begrijpen wat dit tumult betekent en in minder dan geen tijd gaan ze met knuppels en hooivorken gewapend er op af. — Lieuwe Ates is mee een van de eersten, die het toneel van de strijd betreedt. Juist op dat ogenblik probe-

ren Sterke Ynze en zijn makkers uit te breken om zich al vechtende uit de voeten te maken in de dichte bossen.

Maar de Fransen houden met deze mogelijkheid voldoende rekening en als de belegerden zich met kracht een weg trachten te banen, sluiten de gendarmen zich nauw aaneen. Er volgt een moorddadig gevecht in het vale licht en de klappen, welke Sterke Ynze uitdeelt zijn raak. Dan worden de Fransen in de rug aangevallen door de verontwaardigde bewoners van de heide en het veen, die zich als een troep schreeuwende Bata-vieren op hun vijanden storten.

De strijd is heftig en kort en als de Fransen ijlings het veld ruimen en hun heil zoeken in een overhaaste vlucht, staat Sterke Ynze als een reus temidden van zijn verslagen vijanden. Zijn linkerarm bloedt hevig tengevolge van een sabelhouw en hangt slap naast zijn lijf, maar zijn rechterhand omklemt een ijzeren staaf..... en zijn ogen fonkelen...

Hotze Jans en Hille Abels liggen tussen een zevental verslagen vijanden. Hotze leeft nog, maar Hille is, tengevolge van een diepe wond, gestorven. Vlak naast Hille ligt Geert Harms, de verrader. Hij is bewusteloos, tengevolge van een welgemikte slag van de ijzeren staaf, die Sterk Ynze hanteerde.....

Als de morgen aanbreekt, blijkt dat ook Piebe Drost gesneuveld is. De verrader had zijn verdiende loon ontvangen. Hotze Jans leeft nog, maar als men hem naar het dichtstbijzijnde huis vervoert, sterft hij onderweg.

Op een eenzame plek worden de gesneuvelde Fransen begraven, evenals Piebe Drost, de verrader.

Tegen de middag komt Geert Harms weer bij kennis. Men vraagt hem van wie de scherpe dolk is, die nog stevig in zijn rechterhand geklemd zit. Ja, dat mes is van hem, maar wat hij er mee gedaan heeft, herinnert hij zich niet.

Dan komt Lieuwe Ates. Hij kijkt Geert Harms recht in de ogen. Het is, alsof Geert Harms een spook ziet. Lieuwe Ates! En wie was dan de man, die hij een por met zijn mes gegeven heeft? Dat was Lieuwe Ates toch? En die man leeft nog! Het is meer dan Geert Harms verdragen kan. Dan komt als vanzelf de bekentenis.....

De bewoners van het Zwartveen zijn razend. Zij spreken eenparig het schuldig over hem uit. Hij zal zijn verraad met de dobd moeten bekopen. Weg met hem! Maar dan springt Sterke Ynze voor het slachtoffer in de bres. Piebe Drost is gevallen in een eerlijk gevecht, maar als ze nu Geert Harms op eigen houtje berechten, neen, dat zou een moord zijn.....

Het kost Sterke Ynze heel wat moeite de vertoornde mannen te overtuigen van hun dwaasheid. Hoofdschuddend kijken ze naar de grote man, wiens linkerarm lelijk verminkt is..... En dat niet alleen. Twee van zijn beste vrienden heeft hij verloren door 't verraad van Geert Harms.

O zeker, zij kenden de Bijbel en zij weten, dat zij hun vijanden lief moeten hebben, ja zelfs, dat zij voor hun onderdrukkers moeten bidden..... Maar 'n verrader? En dan nog wel een uit eigen midden. Hem genadig zijn! Het is eigenlijk meer dan zij kunnen verdragen.

Maar toch buigen zij het hoofd voor de eis van Gods Woord. In alle ernst delen ze Geert Harms hun vonnis mee, maar ze vertellen hem tevens, dat hij zijn leven te danken heeft aan Sterke Ynze en Lieuwe Ates. Maar voor altijd wordt hem de grond van het Zwartveen verboden.

Als een gebroken man stuntelt de veroordeelde weg, nagestaard door zijn rechters. Zijn rechters, die eens zijn vrienden waren.....

De wraak van de Fransen is vreselijk. Heel het gehucht Zwartveen wordt omringeld en wie zich niet haastig uit de voeten kan maken, wordt gevangen genomen. Het zijn er slechts een paar. Al de anderen hebben hun heil gezocht in een overhaaste vlucht door het drassige veen. En uit de verte moeten ze aanschouwen, dat de tierende Fransen hun huizen en hutten in brand steken. Spoedig vertelt de vette rook, dat het hele gehucht een prooi der vlammen is geworden.

Alleen de schuur bij de rietplas blijft gespaard.....

En wie zou ooit gedacht hebben, dat ons land na die barre Franse overheersing nog eens het toneel zou worden van oorlog en geweld. Dat opnieuw een

aantal Nederlanders hun land en hun volk zouden verraden. Oorlog is erg, maar vreselijk is het, als de ene burger de andere verraadt!

Bloed en tranen.....

Och, dat de oude schuur verdwenen is, is niet zo erg, maar dat alweer die plek getuigen moest van het vuile verraad en van het beulswerk van de vijand..... neen, een mens leest het nimmer..... Oorlog en geruchten van oorlog. De Heiland heeft het voorzgd..... en nog is het einde er niet.....

Maar als de bomen uitspruiten, komt het voorjaar. Let daarop, het zijn de tekenen der tijden.....

De tekenen van de komst van de grote dag des Heren.

Want Hij komt..... Jezus!

12. DE ONTSNAPPING.

Het loopt met de oorlog op een eind.

Maar in de gevangenissen zitten de trouwe vaderlanders, de lieden van het verzet, van de knokploegen, verspreiders van illegale bladen, bezorgers van ge-roefde bonkaarten.....

De bevrijding..... o, zeker ze komt. Ze komt zo heel dicht bij. Maar de beulen dragen nog immer hun zwaar bespijkerde laarzen; ze grauwen en snauwen eens zo fel, ze slaan en schoppen als bezetenen en het blijft vaak niet meer bij het dreigen met de revolver.

En in de nacht klinkt er dikwijls rumoer op de binnenplaats van de gevangenis en in de gangen klinken dreunende voetstappen. Celdeuren worden geopend, namen afgeroepen..... Gevangenen worden naar buiten gedreven, in vrachtauto's gestompt en voort gaat de reis..... de laatste.....

Ergens op een afgelegen plek stopt de auto en in zo'n stille nacht, als de slachtoffers onder Gods vrije hemel stann, als hun gedachten nog even verwijlen bij hun dierbaren, als ze ootmoedig hun ziel bevelen in de veilige handen van hun Verlosser, klinken koude knallen en het moordend lood doet de helden vallen.....

Ebel Hut ligt in de cel. Bij hem liggen een viertal mannen, die in hun strijd tegen de maatregelen van de bezetter, gegrepen zijn. Stuk voor stuk helden,

die hun leven inzetten voor de vrijheid. Ze liggen op hun strozakken en slapen. Alleen Ebel Hut is wakker. Hij weet, dat de Canadezen snelle vorderingen maken en dat het een kwestie van dagen is en de vrijheid is een feit..... De vrijheid..... Ebel Hut schudt zijn hoofd. Een bang voorgevoel beklemmt hem... de vrijheid... Zal hij ooit die vrijheid beleven en weer dwalen door de mooie bossen, die geuren in de voorjaarszon? Wat hebben die beulen hem geslagen tijdens de hardvochtige verhoren. Eenmaal hebben ze hem bewusteloos in de cel gesmakt. Maar verraden heeft hij niemand, zelfs niet, toen ze hem met een revolver op het hoofd sloegen en de koude loop in zijn neus duwden, tot het bloed er uitspoot..... Het laatste verhoor is al weer tien dagen geleden; de lidtekens zijn nog vers.....

In het eerst is hij opstandig geweest. Maar langzamerhand is hij tot inkeer gekomen en hij heeft leren inzien, dat alleen het geloof bestand is tegen de woedende Duitse beulen. En Ebel Hut heeft zijn trotse hoofd leren buigen en hij begrijpt niet hoe het mogelijk is, dat hij zo rustig kan zijn in de somberste omstandigheden van een koude cel. Met de dood voor ogen.....

Plotseling gedreun op de holle stenen gang van de gevangenis. Snauwende bevelen en sleutelgerammel. Het commando des doods komt in actie. Het is immers nacht en hun werken zijn werken van de duisternis.

Ebel Hut wacht. Deze nacht gaat het gebeuren. Hij voelt het onheil naderen. Haastig wekt hij de anderen om afscheid te nemen. Ze trachten hem te kalmeren en ze zeggen, dat hij over zijn zenuwen is. Maar hij schudt zijn hoofd. Het is zijn tijd... en hij is bereid... Daar klinkt het slot van de celdeur en als deze opengaat wordt zijn naam afgeroepen. Ebel Hut gaat mee..... als een schaap ter slachting. Hij wordt met vijftien andere gevangenen in een vrachtauto gestompt en voort gaat het de nacht in.

Ebel Hut zit achter in de wagen. Al meer dan eens heeft hij er over gedacht uit de snelrijdende auto te springen, maar als hij de Duitser ziet en het geweer... Toch laat de gedachte om te ontsnappen hem niet los. In het open

terrein, waar ze nu rijden, is het onmogelijk... straks misschien...

Na een half uur ontdekt Ebel Hut, dat ze op bekend terrein komen. De wagen hobbelt over een brede zandweg. Hij let scherp op... Wacht eens... Ja, het is de oude Drentse weg... Ginds ligt zijn geboorteplaats. Even later draait de wagen af en rijdt de heide op in de richting van het Zwartveen. Ebel Hut weet het nu. Bij de plaats, waar eens de schuur stond, wacht het einde... En na de bevrijding zullen ze daar een massagraf vinden. In de schoenen heeft hij met een spijker zijn naam gekrast..... Ebel Hut.....

Het pad zit vol kuilen en de wagen vermindert vaart. Ebel Hut weet, dat hier zijn enige kans op ontsnapping ligt. Ze rijden vlak langs de bosrand. Een sprong..... en hij is vrij.. Hij kent deze omgeving op zijn duimpje... Hier?..... Neen, nog even wachten. Dadelijk maakt het pad een kromming. Daar zal het moeten gebeuren. De chauffeur zal moeten afremmen en door de schok zal er even een verwarring ontstaan en dan...

Remmen knarsen.....

Met een sprong belandt Ebel Hut op het pad. Snel springt hij opzij en is meteen in het dichte bos. Hij hoort het geschreeuw van de Duitsers; hij hoort hen schieten en schelden, maar Ebel Hut weet waar hij loopt en spoedig is hij buiten het bereik van zijn vijanden.

Een uur later wordt er zacht op de ruit getikt bij Lieuwe Ates. De oude man schrikt op uit zijn slaap en luistert ..... weer dat getik. Dat is geen werk van de Duitsers, neen, dat is iemand, die zijn hulp nodig heeft. „Ja, ik kom”, zegt Lieuwe Ates. Voorzichtig strompelt de oude baas naar de deur, opent deze en laat de nachtelijke bezoeker binnen.

„Ben jij het Ebel?’, vraagt Lieuwe Ates. „Jongen, jij!’”

Twee dagen later komen de Canadezen opzetten met zwaar materiaal. Honderden auto's, tanks en andere voertuigen. De mensen staan in dichte drommen langs de wegen en oorverdovend klinkt hun gejuich. De vrijheid is er! De bezetter is verdreven! Vrij! Vrij!

Ze kunnen het niet begrijpen, de mensen. Het is alles zo onwezenlijk. Toch

vrij, eindelijk! De onderduikers herademden. Ze kunnen zich overal vertonen, zonder vrees. De tirannie is verdreven! Ook Jelmer komt weer voor de dag.

Maar heel spoedig ontdekt men het massagraf in de buurt van de oude schuur. De vreugde wordt getemperd door deze gruweldaad in de dageraad van de vrijheid.....

Lieuwe Ates staat in het voortuintje, als Jan en Menno een praatje komen maken. Het is juist de vijfde mei. Het Duitse rijk capituleert voor de macht van de geallieerde legers.

Lieuwe Ates stopt een verse pijp. Hij steekt de brand er in en zegt: „Jongens, bedenk, dat jullie vrijheid betaald werd met het bloed van duizenden trouwe vaderlanders; met het leven van honderdduizenden jonge soldaten. Hun liefde en strijd voor de vrijheid maakte óns leven in vrijheid mogelijk. Morgen is het feest in het dorp. Maar zul je daaraan denken, als je je klaar maakt voor het feest? Zonder die moeizame strijd in duizenden gevaren, zouden wij nu geen feest vieren. Gedenk de gevallen strijders voor vrijheid en recht.

Zo wordt de bevrijding telkens een wonder. — En:

„Ter eren ons Heeren, wilt al u dagen,
Dit wonder bisonder gedencken toch.
Maeckt u, o mensch, voor God steeds
wel te draegen,
Doet yder recht... en wacht u
voor bedrog.....”.

— Einde. —

De nieuwe jaargang begint met een nieuw vervolghet verhaal van Mevr. Jongejan de Groot:

„BIJNA TE LAAT”.